

SIPRI 90

om SIPRI:s finansiering och arbetsformer

**Betänkande avgivet av 1990 års
SIPRI-utredning**

SOU

1990:69

Statens offentliga utredningar
1990:69
Utrikesdepartementet

SIPRI 90

om SIPRI:s finansiering
och arbetsformer

Betänkande avgivet av 1990 års SIPRI-utredning
Stockholm 1990

SOU och Ds kan köpas från Allmänna Förlaget, som också på uppdrag av regeringskansliets förvaltningskontor ombesörjer remissutsändningar av dessa publikationer.

Adress: Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 Stockholm
Tel 08/739 96 30
Telefax: 08/739 95 48

Publikationerna kan också köpas i Informationsbokhandeln, Malmorgsgatan 5, Stockholm.

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1990

ISBN 91-38-10629-9
ISSN 0375-250X

Till statsrådet Sten Andersson

Den 19 april 1990 förordnades jag att vara särskild utredare med uppdrag att pröva SIPRIs finansiella och administrativa villkor. Jag har valt att ge utredningen namnet "1990 års SIPRI-utredning".

Utredningsarbetet är nu slutfört och jag får härmed överlämna betänkandet "SIPRI 90 - om SIPRIs finansiering och arbetsformer".

Stockholm i augusti 1990

Anders Ferm
Särskild utredare

Stellan Ottosson
Sekreterare

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	SAMMANFATTNING	7
1	UTREDNINGSUPPDRAGET	11
2	ORIENTERING OM SIPRI	15
2.1	Historia, ställning, organisation, tidigare utredningar	15
2.2	SIPRIs verksamhet	17
2.3	SIPRIs karaktär och internationella betydelse	21
3	SIPRIS FINANSIERING	25
3.1	Anslag över svenska statsbudgeten, bidrag från svenska organ	25
3.2	Bidrag från utländska finansiärer	29
3.3	Totala resurser	31
4	ARBETS- OCH SKATTERÄTTLIGA VILLKOR	35
4.1	Tidigare utredningsförslag, statsmakternas ställningstaganden	35
4.2	SIPRIs nuvarande arbets- och skatterättsliga situation	37
4.3	Arbets- och skatterättsliga undantag i Sverige	40
4.4	Några utländska jämförelser	40
5	RESURSANVÄNDNING, PERSONAL	45
5.1	Kostnader	45
5.2	Personal	49

6	ORGANISATION OCH ANSVARSFÖRDELNING	53
6.1	SIPRIs nuvarande organisation	53
6.2	Ansvarsfördelning inom SIPRIs ledning	54
6.3	Forskarkollegiet	57
6.4	Vetenskapliga rådet	59
7	ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG	61
7.1	SIPRIs betydelse, forskningens inriktning och kvalitet	61
7.2	Resursbehov, anslag från svenska staten	64
7.2.1	Behov av ökade anslag	64
7.2.2	Finansiering	67
7.3	Formerna för svenska statens bidrag	69
7.4	Extern finansiering	71
7.5	Arbets- och skatterättsliga förhållanden	74
7.6	SIPRIs ledning och organisation	76
7.6.1	Statens nuvarande inflytande	76
7.6.2	Styrelsens sammansättning, arbetsformer och roll	77
7.6.3	Direktör och biträdande direktör	78
7.7	Vetenskapliga rådet	80
7.8	Årlig konferens om internationell säkerhet och nedrustning	81
7.9	Stadgeändring	83

BILAGOR

Bil 1	Utredningens direktiv	85
Bil 2	SIPRIs stadgar och utredningens förslag till stadgeändring	87
Bil 3	Hur anställnings- och arbetsvillkoren regleras för SIPRIs anställda (promemoria av utredningens expert)	95

SAMMANFATTNING

SIPRI har under sin tjugofemåriga existens erövrat en internationellt respekterad ställning. Institutets forskning bedöms allmänt som opartisk och tillförlitlig. Forskningen har huvudsakligen inriktats på beskrivningar i siffror och andra hårddata. Samhälls- och beteendevetenskapligt inriktad analys har ägnats mindre uppmärksamhet.

Vapenhandel, vapenutveckling, militärutgifter mm bör granskas kontinuerligt även sedan situationen i Europa och förhållandet mellan supermakterna har ändrats. Samtidigt aktualiseras forskningsbehov i fråga om konfliktorsaker i tredje världen, nationella motsättningar i Östeuropa, konflikter med religiösa, etniska, ekologiska och ekonomiska rötter mm. Om SIPRI inte har möjlighet att vidareutveckla sitt program riskerar institutet att hamna vid sidan av utvecklingen.

SIPRI:s resurser har minskat under senare hälften av 1980-talet, huvudsakligen som resultat av statliga besparingsåtgärder. Eftersom institutet inte har velat begränsa sitt forskningsprogram har en allt större del av statsanslaget kommit att användas till löner. För finansiering av resor, konferenser och andra viktiga inslag i det internationella vetenskapliga utbytet har SIPRI blivit alltmer beroende av bidrag från utländska fonder.

För att markera institutets oberoende och för att underlätta dess planering bör SIPRI i fortsättningen få statsanslag för femårsperioder. Inom varje femårsperiod bör anslagsförändringarna enbart bestå av inflationsuppräkning. Vid beslut om anslagsnivå för en ny femårsperiod bör statsmakterna dels ta hänsyn till

förändringar i forskningsbehov och andra yttre förutsättningar, dels bedöma SIPRIs redan genomförda verksamhet. Med tanke på SIPRIs oberoende bör statsmakterna däremot inte ta ställning till institutets forskningsplaner. Inför de femåriga nivåbesluten bör statsmakterna förvissa sig om att SIPRI använder sina resurser på ett rationellt och sparsamt sätt.

Den första femårsperioden bör inledas budgetåret 1991/92 med en reell anslagshöjning på 3,5 mkr. Anslagshöjningen motiveras bl a av det ökade forskningsbehovet och av det föreslagna "taket" för extern finansiering. Ungefär hälften av höjningen motsvarar endast en återgång till resursläget vid mitten av 1980-talet.

Enligt riksdagens beslut 1989 skall anslaget under UDs huvudtitel till "information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden mm" gradvis uppräknas tills det motsvarar en promille av försvarskostnaderna. Den föreslagna anslagshöjningen till SIPRI bör kunna finansieras genom avräkning mot detta "enpromillemål".

Kontakter med ansedda forskningsfinansierande fonder ger SIPRI en värdefull återkoppling i fråga om forskningens kvalitet och relevans. Men beroendet av denna finansieringsform får inte bli alltför stort. Det kunde äventyra SIPRIs förmåga att hålla fast vid de forskningsområden som givit institutet dess goda anseende och som inte har förlorat sin aktualitet. SIPRIs styrelse bör utforma riktlinjer som anger lämplig andel för externfinansieringen och som slår fast att de externa bidragen även bör täcka en rimlig del av löne- och overheadkostnaderna.

SIPRIs kontraktsanställda utländska forskare är sedan 1980 befriade från skatt på vissa lönetillägg och kostnadsersättningar. Riksdagen beslöt 1990 att denna undantagsbestämmelse skall bibehållas. SIPRI har i

ökande utsträckning använt sig av den partiella skattebefrielsen och för närvarande består mer än hälften av forskarnas sammanlagda förmåner av skattefria ersättningar. Det finns inte tillräckliga skäl för några ytterligare skatterättsliga undantagsbestämmelser. Inte heller är någon arbetsrättslig särlagstiftning för SIPRI motiverad.

Enligt statsmakternas beslut skall tio särskilt angivna SIPRI-tjänster omfattas av statlig reglering av löne- och anställningsvillkoren. I praktiken har det statliga regelverket tillämpats för samtliga lokalanställda och i väsentliga avseenden även för forskarna. I fortsättningen bör statlig reglering inte föreskrivas vare sig i stadgarna eller i riksdagsbeslut. SIPRI och dess personal kan då välja att tillämpa statliga regler eller att förhandla om övergång till ett annat system.

I syfte att öka SIPRIs organisatoriska och administrativa oberoende av staten föreslås att regeringen inte längre skall utse biträdande direktör för SIPRI. Institutets stadgar bör inte innehålla någon bestämmelse om denna tjänst. Det bör alltså stå styrelsen fritt att besluta om det skall finnas en biträdande direktör och vad denne i så fall skall ha för arbetsuppgifter.

SIPRIs vetenskapliga råd skall enligt stadgarna ha 24 ledamöter och sammanträda minst vart femte år. Dessa bestämmelser bör utgå. SIPRIs styrelse kan då exempelvis välja att låta det vetenskapliga rådet fungera ungefär som den krets av "korresponderande ledamöter" som finns hos många akademier.

Antalet ledamöter i SIPRIs styrelse bör utvidgas från åtta till tio i syfte att underlätta en geografiskt mer allsidig representation. För närvarande är samtliga styrelseledamöter europeer. Sammanträdesarvoden bör utgå till styrelseledamöterna och ordföranden bör ha ett särskilt arvode för sina insatser.

Det är angeläget att SIPRIs forskningsresultat sprids bland specialister och allmänhet, både internationellt och i Sverige. En årlig internationell SIPRI-konferens skulle härvidlag kunna få en avsevärd betydelse. En sådan konferens kunde dels främja utbytet med forskare och andra specialister, dels rikta allmänhetens uppmärksamhet på säkerhets- och nedrustningsfrågorna. I betänkandet föreslås att SIPRI diskuterar denna fråga och att statsmakterna förklarar sig beredda att positivt pröva en eventuell bidragsframställning från institutets styrelse.

1

UTREDNINGSUPPDRAGET

Den 19 april 1990 fick statsrådet Lena Hjelm-Wallén regeringens bemyndigande att tillkalla en särskild utredare för att pröva Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, SIPRIs, finansiella och administrativa villkor. Samma dag förordnades jag att vara särskild utredare och departementssekreteraren Stellan Ottosson, UD, att vara sekreterare i utredningen. Förhandlingssekreterare Marianne Svensson, statens arbetsgivarverk, förordnades den 13 juni 1990 att biträda utredningen som expert.

Mitt uppdrag framgår av direktiven (dir 1990:17), som återges i bil 1. I direktiven förklaras att SIPRI under snart 25 år "bedrivit en enligt skilda bedömare och avnämare högklassig forskning" och att SIPRI som ett oberoende och internationellt institut har varit "av stor vikt för den internationella debatten om säkerhetspolitik och nedrustningsproblem". Föredragande statsrådet förklarar vidare att SIPRIs verksamhetsområde har ökat i volym och komplexitet och att de statliga besparingskraven har begränsat möjligheterna att möta SIPRIs resurskrav så som de formulerats av dess styrelse. Därför finner statsrådet "det angeläget att förutsättningslöst pröva SIPRIs finansiella och administrativa villkor".

Utredningen skall enligt direktiven "föreslå sådana förändringar som bedöms lämpade att ge institutet möjligheter att vidmakthålla sin ambitionsnivå och säkerställa en oberoende ställning".

Mot bakgrund av dessa direktiv har jag valt att i huvudsak koncentrera utredningsarbetet till följande problemområden:

- SIPRIs totala resursbehov nu och i framtiden.
- Storleken av den svenska statens bidrag till SIPRI. Möjligheterna att finansiera ev ökade bidrag.
- Formerna för det svenska bidraget.
- De externa bidragens roll i SIPRIs finansiering. Behovet av riktlinjer för extern finansiering.
- SIPRIs legala ställning. De arbets- och skatterättsliga reglernas tillämpning på SIPRI.
- Frågan om ev förändringar av SIPRIs stadgar.

Samtliga problemområden har alltså samband med de yttre förutsättningarna - "villkoren" - för SIPRIs verksamhet. Enligt min tolkning av direktiven ingår det inte i utredningsuppdraget att ta ställning till SIPRIs forskningsinriktning eller till sådana administrativa frågor som faller under SIPRIs egen beslutsrätt (dvs angelägenheter där styrelsen eller direktören skall besluta).

I betänkandets deskriptiva delar (avsnitten 2-6) beskrivs kortfattat SIPRIs verksamhet samt vissa administrativa och organisatoriska förhållanden. Avsikten är endast att teckna en bakgrund till mina förslag om ändringar i de yttre villkoren för SIPRIs verksamhet.

Utredningsarbetet har inkluderat kontakter med en rad departement, myndigheter och organisationer. Frågan om SIPRIs arbets- och skatterättsliga förhållanden har diskuterats med utrikes-, finans-, arbetsmarknads- och civildepartementen samt med statens arbetsgivarverk. Finansieringsfrågor har avhandlats med bl a utrikesdepartementet och finansdepartementet. I forskningspolitiska frågor och frågor rörande stiftelseformen har jag samrått med bl a utbildningsdepartementet. Uppgifter om några jämförbara utländska forskningsinstitut har inhämtats med hjälp av de svenska ambassaderna i respektive land och, i ett par fall, genom direktkontakter med instituten. Representanter för några svenska institut, stiftelser och organisationer har intervjuats i syfte att få fram relevant jämförelsematerial

i fråga om finansiell och legal status. Statistiska centralbyrån har bistått med uppgifter om indextal, statliga FoU-utgifter mm.

Den 10 maj hade jag tillfälle att diskutera utredningens huvudfrågor med SIPRIs styrelse, som då höll sammanträde i Stockholm. Samtliga styrelseledamöter deltog. Jag har också haft samtal med SIPRIs nuvarande och föregående ordförande. Vidare har SIPRIs direktör, dess biträdande direktör, avdelningscheferna, representanter för personalorganisationerna och forskarkollegiet samt ytterligare några SIPRI-medarbetare intervjuats en eller flera gånger. Utredningens sekreterare har svarat för några av intervjuerna inom och utanför SIPRI.

2 ORIENTERING OM SIPRI

2.1 Historia, ställning, organisation, tidigare utredningar

Förutsättningarna för ett fredsforskningsinstitut i Sverige undersöktes av fredsforskningsutredningen, under ledning av Alva Myrdal. I utredningsdirektiven pekade föredraganden på forskningsbehoven och menade att Sverige, mot bakgrund av sin långvariga fred och sin neutralitetspolitik, borde lämna ett konstruktivt bidrag till utvecklingen av freds- och konfliktforskningen. Utredningen redovisade sina slutsatser i betänkandet "Internationellt fredsforskningsinstitut i Sverige" (SOU 1966:5).

I statsmakternas beslut att inrätta institutet (prop 1966:76, SU 88, rskr 203) gavs bla följande riktlinjer, som fortfarande är giltiga:

- Forskare och ledning skulle rekryteras internationellt. Länder med olika politiska och ekonomiska system borde vara representerade både bland forskarna och i institutets ledning.
- Institutet borde eftersträva nära kontakter med internationella organisationer och med forskningsinstitutioner i andra länder. Särskilt betonades att samarbete borde etableras med freds- och konfliktforskningsinstitutioner i de nordiska länderna.
- Institutet borde fungera mycket självständigt och dess "strängt objektiva karaktär" borde inte kunna ifrågasättas. Svenska statliga myndigheter skulle inte försöka påverka innehållet i institutets forskning.

Institutet skulle, enligt statsmakternas beslut, ha formen av en stiftelse. Svenska staten skulle till-

skjuta rörelsekapitalet. Men institutet skulle också ha rätt att söka och mottaga bidrag "från andra än staten".

Institutets ledning skulle utgöras av en styrelse, ett vetenskapligt råd och en institutsdirektör. Regeringen skulle utse styrelse och institutsdirektör och, inledningsvis, två tredjedelar av det vetenskapliga rådet. Rådet självt skulle tillsätta resterande platser och därefter besluta om ersättare för avgångna rådsledamöter.

Enligt stadgarna för institutet skulle styrelsen bestå av ordföranden och sju andra ledamöter. Institutsdirektören skulle vara självskriven ledamot. Styrelsen skulle avgöra "viktigare frågor rörande stiftelsens verksamhet, organisation och ekonomiska förvaltning". Det vetenskapliga rådet skulle ha 24 ledamöter och fungera som rådgivande organ.

Mot bakgrund av bl a utvecklingen inom den svenska arbetsrätten tillsatte regeringen 1978 en utredning med uppgift att se över de organisatoriska formerna för SIPRIs verksamhet och föreslå förändringar "för att underlätta en anpassning till de delvis nya förutsättningarna". F statsrådet Sven Andersson tillkallades som särskild utredare.

Utredningsförslagen (DsUD 1979:1) godtogs i huvudsak av statsmakterna (prop 1979/80:106, UU 21, SkU 48, rskr 304 och 305). De viktigaste förändringarna var följande:

- SIPRIs utländska, kontraktsanställda forskare befriades från skatt på "kostnadsersättningar som anvisats av styrelsen". SIPRI blev det första och hittills enda icke mellanstatliga organet i Sverige med en förmån av detta slag. I propositionen sades att "institutet närmast är att jämföra med ett mellanstatligt organ". Internationalisering i strikt folkrättslig mening genomfördes emellertid inte.

Bortsett från ovannämnda undantag gäller alltså fortfarande svenska skatte- och arbetsrättsliga regler för SIPRI.

- Det vetenskapliga rådet, som inte hade sammanträtt sedan 1971, skulle i fortsättningen mötas minst vart femte år.
- Mandattiden för institutets styrelse och institutsdirektör begränsades till högst två femårsperioder.
- Ett forskarkollegium konstituerades formellt och gavs i uppgift att bereda ärenden rörande institutets forskning och spridning av forskningsresultaten.
- Det fastslogs att tjänsten som biträdande direktör skulle definieras i institutets stadgar och att innehavaren skulle utses av regeringen.

Nya, ännu gällande stadgar utfärdades 1980 (bil 2).

På begäran av utrikesutskottet (1987-05-07) utfördes inom UD en genomgång av "den för svensk utrikes- och säkerhetspolitik relevanta forskning som utförs av olika institutioner i Sverige" (PM Wingren, 1989-10-05). I genomgången konstateras bl a att flera institutioner under en följd av år tvingats begränsa sina ambitioner p g a minskande anslag.

2.2 SIPRIs verksamhet

SIPRI har f n drygt femtio anställda, varav knappt hälften forskare. Verksamheten är förlagd till Bergshamra utanför Stockholm.

Institutet skall enligt sina stadgar "bedriva vetenskaplig forskning i konflikt- och samarbetsfrågor av betydelse för internationell fred och säkerhet i syfte att söka ge bidrag till förståelsen av betingelserna för fredliga lösningar av mellanstatliga konflikter och för en stabil fred". Denna uppdragsbeskrivning har varit oförändrad sedan institutets tillkomst 1966.

I statsmakternas beslut 1966 förklarades att institutets forskning i första hand borde inriktas på "nedrustnings- och rustningsregleringsfrågor". Detta borde emellertid inte innebära att huvudsakligen naturvetenskaplig forskning bedrevs vid institutet. Det fanns, enligt statsmakterna, även behov av samhälls- och beteendevetenskapliga studier. Forskningen borde söka "belysa problemen kring rustningars betydelse för konflikter mellan stater, möjligheten att reducera rustningsvolymen eller svårigheter av politisk, ekonomisk eller teknisk karaktär att uppnå överenskommelser om nedrustning" (prop 1966:76).

Föredraganden ansåg det viktigt "att den konfliktproblematik som finns latent i de underutvecklade ländernas ekonomiska och sociala förhållanden belyses genom institutets forskning".

SIPRI-utredningen konstaterade 1979 att institutet sedan sin tillkomst i första hand hade ägnat sig åt "att vetenskapligt insamla och sakligt och objektivt presentera fakta och utvecklingstendenser på den pågående globala kapprustningens olika aktuella fronter och därigenom bygga upp ett faktaunderlag för nedrustningsförhandlare och opinionsbildare" (Ds UD 1979:1). SIPRI hade, enligt utredningen, "valt att snarare dokumentera och beskriva den pågående kapprustningen i siffror och andra hårddata än söka förklara kapprustningsfenomenen utifrån ett säkerhetspolitiskt perspektiv". Man hade avstått från att inkludera samhälls- och beteendevetenskaplig analys i forskningen.

Utredningen ansåg att denna avvikelse från de ursprungliga intentionerna hade varit sakligt motiverad, men ifrågasatte om inte en viss "återanpassning till de ursprungliga riktlinjerna" nu kunde vara befogad. SIPRIs anseende för saklighet och objektivitet var, enligt utredningen, en stor tillgång om institutet skulle finna tiden mogen att bredda sin verksamhet till områden som kunde vara mer teoretiskt och poli-

tiskt kontroversiella.

Statsmakterna kommenterade inte direkt SIPRIs verksamhetsinriktning. Regeringen förklarade emellertid att det var ett starkt svenskt intresse "att SIPRI kan fortsätta sin verksamhet i enlighet med de riktlinjer som ursprungligen avsetts". Regeringen upprepade att forskningsinnehållet och forskningsinriktningen inte skulle utsättas för påverkan av svenska statliga myndigheter (prop 1979/80:106).

SIPRIs nu gällande forskningsprogram avser tiden 1990-91. Forskningen skall inriktas på följande områden:

- Europeisk säkerhet och rustningskontroll.
- Militär teknologi och rustningskontroll.
- Militärutgifter och utveckling i tredje världen.
- Kemisk och biologisk krigsföring.
- Vapenhandel och vapenproduktion.

Programmet innebär i huvudsak en fortsättning av institutets hittillsvarande forskningstradition. SIPRI-utredningens beskrivning av forskningsinriktningen (se ovan) är i huvudsak fortfarande aktuell.

SIPRIs styrelse och forskare diskuterar f n möjligheterna att öka forskningen om bl a konfliktorsaker i tredje världen och andra u-landsproblem.

SIPRI har hittills givit ut omkring 140 publikationer. Årsboken (World Armaments and Disarmament) har utkommit varje år sedan 1969 (utom 1971) och har i hög grad bidragit till SIPRIs anseende som en objektiv och tillförlitlig kunskapsbank. Årsböckerna följer kontinuerligt utvecklingen i fråga om vapentechnologi, militärutgifter, vapenhandel, väpnade konflikter, nedrustningssträvanden mm.

Förutom årsboken publiceras forskningsrapporter, konferensrapporter o dyl. Hittills har huvuddelen av

dessa publikationer handlat om produktion och kontroll av kemiska, bakteriologiska och nukleära vapen. Även ämnen som vapenhandel, militärutgifter, krig och miljö, rymdens militära utnyttjande mm har behandlats. Under perioden 1985-89 utkom inte mindre än 43 skrifter, varav flertalet ganska omfattande. Motsvarande siffra för den närmast föregående femårsperioden var 23.

Direktören och resp forskare (men inte styrelsen eller det vetenskapliga rådet) ansvarar för innehållet i publikationerna. När uppgifter i någon publikation åberopas av massmedia och i den internationella debatten, så förutsätts allmänt att "SIPRI" som organisation står bakom uppgifterna (vilket framgår av uttryck som "SIPRI-data", "SIPRI hävdar" etc).

Flertalet av SIPRI-böckerna ges numera ut av Oxford University Press. SIPRI har under senare år övergått till att leverera helt kopieringsfärdiga manuskript till förlaget. Avsikten med detta är bl a att förkorta produktionsprocessen.

Förlaget säljer normalt 2200-2800 ex av årsböckerna och i genomsnitt ca 700 ex av andra boktitlar på den vanliga bokmarknaden. Därutöver köper SIPRI, till kraftigt reducerade priser, ungefär 1500 ex av årsboken och 700 ex av flertalet övriga böcker att användas för distribution på SIPRIs bekostnad till bl a politiker, nedrustningsdelegationer, massmedier och bibliotek. Mellan 25 och 40 procent av de utsända böckerna går till u-länder.

Årsböckernas upplagor har minskat något under 1980-talet till följd av att SIPRI begränsat sin egen distribution. För övriga SIPRI-publikationer har såväl SIPRIs distribution som förlagets försäljning till den övriga marknaden minskat med omkring hälften under 1980-talet. Minskningen hänförs sig huvudsakligen till första hälften av decenniet. SIPRIs skrifter, i första

hand årsboken, refereras emellertid ofta i tidningar och tidskrifter. Därigenom får forskningsresultaten en mycket större spridning än vad de blygsamma upplagesiffrorna kunde ge vid handen.

Forskningsprojekten inkluderar ofta seminarier och work-shops där inbjudna forskare deltar tillsammans med de projektansvariga. På SIPRI uppger man att denna metod ger goda resultat, men att den är mycket kostsam. Även utanför det direkta projektarbetet tar SIPRI emot många besökande forskare och politiker. Under 1989 arrangerades 34 seminarier och föredrag i anslutning till externa besök. Under samma år tog SIPRI emot tre gästforskare, tre "research visitors" och nio "interns" (ograduerade studenter med egna stipendier). SIPRIs egna forskare deltog under året i ett sjuttio-tal konferenser arrangerade av andra.

På detta sätt och genom samverkansprojekt utvecklar SIPRI sina kontakter med bl a internationell freds- och konfliktforskning. SIPRIs inbjudna gäster brukar delta i seminarier på SIPRI eller hålla föredrag inför institutets personal. Svenska forskarkolleger eller andra utomstående inbjuds i allmänhet inte till dessa seminarier och föredrag.

Sedan 1987 arrangerar SIPRI årligen de s k Olof Palme Memorial Lectures, där någon välkänd politiker, militär eller forskare talar över ett aktuellt ämne inom SIPRIs intressesfär. Till föreläsningen och den följande mottagningen inbjuds politiker, diplomater, militärer och experter samt journalister från svenska och utländska massmedier.

2.3 SIPRIs karaktär och internationella betydelse

När SIPRI inrättades slog statsmakterna fast att institutet skulle ha internationell karaktär och att

ledning och forskarpersonal borde rekryteras från länder med olika politiska och ekonomiska system. F n kommer sju styrelseledamöter från Västeuropa och den åttonde från DDR. Den nuvarande ordföranden är svensk, liksom alla föregångare på posten. SIPRI hade brittiska direktörer fram till 1986, då den nuvarande västtyske direktören tillträdde. Bland forskarpersonalen är den geografiska spridningen större (jfr avsnitt 5.2).

I flera avseenden är institutet knutet till värdlandet: SIPRI är en svensk stiftelse som omfattas av svenska lagar och bestämmelser. Styrelse, direktör och biträdande direktör utses av den svenska regeringen. Huvuddelen av resurserna kommer via den svenska statsbudgeten.

I fråga om forskningen har institutet alltid varit oberoende i förhållande till den svenska staten. Eftersom basfinansieringen har varit säkrad har SIPRI hittills inte heller i någon större utsträckning varit beroende av de internationella fondernas bidragspolitik.

SIPRIs arbete har i flera avseenden präglats av stor kontinuitet. Under en följd av år har institutet undersökt vapenhandel, militär teknologi, militärutgifter mm samt dokumenterat nedrustningsarbetet oberoende av hur trenderna har växlat inom den internationella freds- och konfliktforskningen.

Oberoendet, kontinuiteten och funktionen som mötesplats mellan öst och väst, nord och syd har givit SIPRI dess speciella karaktär.

I 1966 års SIPRI-proposition angavs som en viktig uppgift för SIPRI att forska om problem som aktualiseras i samband med nedrustningsförhandlingar. Enligt prop 1979/80:106 hade SIPRIs skrifter varit till särskilt stor nytta "för små och medelstora stater som å ena

sidan har ett vitalt intresse av att aktivt driva nedrustningsfrågorna men som å andra sidan saknar stormakternas resurser att själva skaffa fram det nödvändiga faktaunderlaget för nedrustningsförhandlingar".

Även under senare år har SIPRIs forskning haft betydelse vid olika nedrustningsförhandlingar. SIPRI-fakta åberopas ofta i förhandlingar och debatter. Samtidigt har man från SIPRIs sida varit angelägen att markera att institutet inte får utvecklas till ett utredningsinstitut för vare sig FN eller Sverige. Här kan man finna stöd i de svenska statsmakternas deklARATIONER om SIPRIs oberoende.

SIPRI har framgångsrikt kunnat hävda sin roll som oberoende faktabas och sin ställning i internationell freds- och konfliktforskning. Omdömena om SIPRI i FN, i massmedier och i andra sammanhang är vanligtvis mycket positiva. Institutets skrifter betraktas allmänt som objektiva och tillförlitliga kunskapskällor. Någon oberoende och systematisk utvärdering av SIPRIs forskning har emellertid inte genomförts.

3 SIPRIS FINANSIERING

3.1 Anslag över svenska statsbudgeten, bidrag från svenska organ

Svenska staten har alltid varit SIPRIS huvudfinansiär. Bidragen kan indelas i följande fyra kategorier:

- A Det reguljära anslaget, som anvisats under UDs huvudtitel.
- B Vissa engångsbelopp som av statsmakterna anvisats för särskilt angivna ändamål.
- C Vissa ersättningar för särskilda lönekostnader mm (utbetalning från kammarkollegiet, ändring av regleringsbrevet eller bidrag från UD).
- D Ersättning från UD för vissa projekt.

Anslagens och bidragens storlek under 1980-talet framgår av tabell 1 på nästa sida. För 1990/91 har statsmakterna dels anvisat ett anslag på 18 266 tkr, dels givit SIPRI "möjlighet att ansöka om ett särskilt engångsbidrag på högst 500 tkr under annat anslag under tredje huvudtiteln".

Under perioden 1980/81 - 1989/90 har de totala statliga medlen till SIPRI minskat något i fast penningvärde (omräknat med BNP-deflatorn). Jämförelser mellan den totala resurstilldelningen under olika år ger emellertid ofta en missvisande bild av den långsiktiga trenden eftersom storleken av de extra medlen varierar kraftigt från år till år. Minskningen under perioden 1980/81 - 1989/90 förklaras av ett högt ingångsvärde till följd av att SIPRI under 1980/81 fick ett stort engångsbidrag för flyttningen till Bergshamra. Som framgår av kolumnerna B, C och D är det svårt att se någon entydig tendens då det gäller de extra medelsanvisningarnas sammanlagda storlek.

TABELL 1

Statliga anslag/bidrag till SIPRI under 1980-talet

(Innebörden av rubrikerna A,B,C,D framgår av föregående sida)
(belopp i tkr)

	A	B	C	D	TOTALT
1980/81	8580	1300 (1)			9880
1981/82	10053	160 (2)		100 (6)	10313
1982/83	12203				12203
1983/84	12880	500 (3)		960 (7) 120 (8) 80 (9)	14540
1984/85	13500	500 (4)			14000
1985/86	14500		388	425 (10)	15313
1986/87	14991		225	494 (11)	15710
1987/88	15766		1006	400 (12)	17172
1988/89	15940		44	443 (13)	16427
1989/90	17070		491		17561
1990/91	18266	500 (5)			

1. Flyttning till Bergshamra, inventarier
2. Möte med SIPRIs vetenskapliga råd
3. Datoruppbyggnad
4. Forskning om europeisk säkerhet
5. Inget speciellt ändamål angivet
6. Symposium om yttre rymden
7. Konferens om gemensam säkerhet
8. Militär forskning och utveckling
9. Europeiska säkerhetskonferensen
10. Konferens om Star War
11. Naval Arms race
12. Möte med SIPRIs vetenskapliga råd
13. NPT-projekt

SIPRI:s reguljära anslag (kolumn A) räknat i fast penningvärde ökade med sammanlagt ett par procent under perioden 1980/81 - 1989/90. Därmed har SIPRI haft en bättre anslagsutveckling än åtskilliga svenska statliga institutioner, som utsatts för stora besparingskrav. Å andra sidan har institutet inte fått del av 1980-talets stora ökningar av statsanslagen till forskning och utveckling. Enligt statistiska centralbyråns bedömning 1989 hade de totala FoU-anslagen i statsbudgeten ökat reellt med i genomsnitt 2,0 procent per år under den senaste tioårsperioden. Statsanslagen till FoU för försvarsändamål ökade 1980/81 - 1988/89 från 942 mkr till 3293 mkr, vilket motsvarar nästan en fördubbling räknat i fast penningvärde. Försvarsforskningsanslagen hade emellertid minskat kraftigt under senare delen av 1970-talet, varför jämförelsen inte är helt rättvisande.

Statens anslag till SIPRI i reala termer var alltså ungefär lika stort vid 1980-talets slut som vid dess början. Resursläget förändrades emellertid påtagligt under decenniets gång. En real anslagsökning under de första åren uppvägdes av en drygt åttaprocentig nedgång under decenniets andra hälft (mer än tio procent om även de extra statliga bidragen räknas). Under åren 1985/86 - 1988/89 fick SIPRI sina anslag reducerade enligt då gällande huvudförslag, med två procent per år.

I en skrivelse till UD 1988-08-25 begärde SIPRI:s styrelse genom sin ordförande Inga Thorsson att "regeringen omprövar sitt direktiv att tillämpa budgetreduktionsregeln, avsedd för svenska myndigheter, på detta internationella forskningsinstitut". Thorsson framhöll bl a att Sverige genom att upprätta och finansiera SIPRI hade markerat sin avsikt att bidra till kvalificerad vetenskaplig forskning på områdena internationell säkerhet, nedrustning och fred. SIPRI är, enligt Thorsson, "en internationell forskningsinstitution, på vilken regeringens budgetdirektiv för svenska myndig-

heter icke kan vara tillämpliga". Fr o m 1989/90 har SIPRI genom statsmakternas beslut undantagits från rationaliseringsuttag.

SIPRI får, som framgått, sina anslag över UDS huvudtitel. Institutet lämnar in årliga anslagsäskanden. Dessa brukar innehålla summariska uppgifter om SIPRIs kostnadssituation, men inte någon redovisning av eller argumentering för institutets forskningsplaner. Finansdepartementet har hittills, i enlighet med praxis i budgetarbetet, hävdad att ev anslagshöjningar till SIPRI måste finansieras genom besparingar inom UDS egen huvudtitel. Detta har medfört att SIPRIs anslagsnivå har blivit beroende av UDS prioriteringar. UD har fått väga SIPRIs behov mot andra behov inom den egna huvudtiteln.

SIPRIs anslag är placerat under litt. F (F4.). Under litt. F finns också anslag till utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området (F1.), ESK (F2.), information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden mm (F3.), FOAs forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning (F5.) och forskningsverksamheten vid utrikespolitiska institutet (F6.). Enligt vad som uppges av UDS budgetansvariga vägs SIPRIs medelsbehov mot de samlade behoven inom UDS huvudtitel (exkl biståndet) och inte specifikt mot behoven inom litt. F.

SIPRI har utan framgång sökt bidrag från riksbankens jubileumsfond och fredslotteriet.

I en framställning till UD 1990 begärde SIPRI stöd för distribution av böcker till u-länder. Man beräknade att kostnaderna för inköp och distribution av SIPRIs skrifter till tredje världen skulle uppgå till 1,5 mkr under en tvåårsperiod. UD remitterade ärendet till SIDA, som avslag framställningen. SIDA menade att ansökan låg utanför de ramar som gäller för delposten "mänskliga rättigheter och demokrati" (som närmast

skulle vara aktuell). SIDA ansåg det dessutom "tveksamt med denna typ av korsfinansiering, där en institution som redan till stor del finansieras med statliga medel, vid sidan av sina sedvanliga budgetäskanden söker finansiering via andra anslag".

3.2 Bidrag från utländska finansiärer

Redan i 1964 års direktiv för fredsforshningsutredningen sades att "Sverige skall lämna avgörande finansiella bidrag för institutets tillkomst och drift" men att möjligheten av bidrag från andra stater, från vissa internationella organ eller från enskilda inte borde uteslutas. I SIPRIs stadgar sägs att stiftelsen består av medel som riksdagen "eller annan" anvisar.

Det var länge SIPRIs politik att inte söka bidrag från utländska fonder. Styrelsen beslöt dock 1984 att sådana bidrag borde kunna sökas under förutsättning att fonderna inte ställde några villkor av politisk eller annan art ("no political or other strings"). Redan dessförinnan hade SIPRI under några år mottagit bidrag från UNEP för forskning om krigens miljökonsekvenser.

Tabell 2 på nästa sida visar bidragen till SIPRI under 1980-talet från utländska källor.

Styrelsen förklarade 1985 att den inte hade någon invändning mot att SIPRI sökte medel från svenska fonder. Ansökningar från amerikanska fonder borde däremot t v bedömas av styrelsen från fall till fall. Denna avvaktande inställning ersattes senare av direkta uppmaningar till SIPRIs direktör att söka extern finansiering. Direktören instruerades 1989 "to strenghten his fund raising efforts in such a way that there be no need to cut into the current research programme".

Förutom vad som refererats ovan har SIPRIs styrelse inte utfärdat några riktlinjer för fondfinansieringens

TABELL 2

Utländska bidrag till SIPRIs verksamhet 1980/81-1989/90

<u>Budgetår</u>	<u>Belopp</u>	<u>Bidrags- givare</u>	<u>Ändamål</u>
1982/83	372 435	Unesco peace prize	SIPRI/Unep joint project
	163 181	Unep	
1983/84	966 591	Unep	SIPRI/Unep Environmental consequences of Warfare
1984/85	963 901	Unep	se ovan
1985/86	844 118	Unep	se ovan
1986/87	531 533	Unep	se ovan
	808 835	Mac Arthur Foundation	Europe after American withdrawal (avser 1987)
1987/88	410 384	Unep	se ovan
	46 460	Tokai University	Inköp datautrustning
1988/89	1 654 040	Mac Arthur Foundation	Se ovan (avser år 1988, 1989)
	858 197	The Ford Foundation	World without nuclear weapons?
	639 079	Volkswagen- Stiftung	The role of military forces within a European Security system
1989/90	54 000	Daimler Benz- Fonds	Young East European researchers
	434 000	Volkswagen- Stiftung	Capabilities in Europe
	313 000	Unicef	Impact of military expendi- ture i Africa on survival, protection and development of children
	136 000	Mac Arthur Foundation	SIPRI/IPW-konferens

omfattning och former. Vid mitt möte med styrelsen den 10 maj 1990 föreföll det att råda enighet bland ledamöterna om

- att fondfinansieringen är nyttig eftersom den ut-sätter SIPRIs forskning för extern konkurrens och sakkunniga bedömningar;
- att fondfinansieringens andel av den totala resurstillgången inte får bli så stor att SIPRI i alltför hög grad tvingas anpassa sig efter tillfälliga "modeväxlingar" bland de forskningsstödjande fonderna.

Flera styrelseledamöter underströk värdet av att SIPRI år efter år kunnat presentera viktiga data ifråga om militärutgifter, vapenhandel mm oberoende av externa finansiärers bidragspolitik.

Fonderna har hittills aldrig "helfinansierat" något projekt, dvs betalat alla direkta och indirekta kostnader för projektet. I några fall har löner för en forskare eller forskningsassistent kunnat betalas med fondmedel. I andra fall har fonderna endast betalat rese- och konferenskostnader o dyl. SIPRIs omfattande forskningsprogram i kombination med anslagsminskningen under senare hälften av 1980-talet har medfört att institutet blivit beroende av att kunna täcka en stor del av bl a rese- och konferenskostnaderna med externa bidrag. Användningen av de externa medlen behandlas närmare i avsnitt 5.1.

3.3 Totala resurser

I tabell 3 på nästa sida summeras uppgifterna om svenska statens bidrag (jfr avsnitt 3.1), bidrag från utländska finansiärer (avsnitt 3.2) samt SIPRIs övriga inkomster.

Den största delposten under rubriken övriga inkomster har i allmänhet varit räntor på tillgodohavanden.

TABELL 3

SIPRI:s inkomster 1980/81 - 1989/90
(belopp i tkr)

<u>Budgetår</u>	<u>Bidrag från</u> <u>svenska staten</u>	<u>Bidrag från</u> <u>utländska</u> <u>finansiärer</u>	<u>Övriga</u> <u>inkomster</u>	<u>Belopp</u>
1980/81	9 880	-	48	9 928
1981/82	10 313	-	111	10 424
1982/83	12 203	536	354	13 093
1983/84	14 540	967	336	15 843
1984/85	14 000	964	373	15 337
1985/86	15 313	844	704	16 861
1986/87	15 710	1 340	482	17 532
1987/88	17 172	457	543	18 172
1988/89	16 528	3 151	396	20 075
1989/90	17 561	936	408	18 905

I övrigt har inkomsterna under denna rubrik i huvudsak bestått av royalties på försäljning av SIPRIs böcker och av SIPRIs egna försäljningsinkomster. Under perioden 1984/85 - 1988/89 uppgick de årliga royaltyinkomsterna till i genomsnitt 115 tkr och försäljningsinkomsterna till 93 tkr. Under de senaste åren har dock SIPRI i stort sett helt överlåtit försäljningen till förlaget.

Som framgår av tabellen ökade under perioden 1980/81 - 1983/84 SIPRIs totala inkomster från 9 928 tkr till 15 843 tkr. Omräknat i fast penningvärde innebar detta en ökning på ca 20 procent. Under perioden 1983/84 - 1987/88 drabbades däremot SIPRI av en reell resursminskning på drygt 10 procent. Tack vare ett ökat tillflöde av externa bidrag fick SIPRI en viss resursökning 1988/89. Året därpå sjönk emellertid totalinkomsterna mycket kraftigt inte bara i reella utan även i nominella termer.

Jämförelser av detta slag är i någon mån missvisande bl a eftersom flera av bidragen, särskilt bidrag från utländska finansiärer, är avsedda att användas under mer än ett år. Inte desto mindre står det klart att SIPRI, trots en viss ökning av de externa bidragen, har fått se sina resurser minska i fast penningvärde under den senare hälften av 1980-talet. Minskningen av svenska statens bidrag har alltså inte kunnat uppvägas av det något ökade resursflödet från utlandet.

4

ARBETS- OCH SKATTERÄTSLIGA VILLKOR

4.1

Tidigare utredningsförslag, statsmakternas
ställningstaganden

Vid SIPRIs tillkomst underströk statsmakterna att institutet skulle ha internationell karaktär. Däremot fanns inte, vare sig i statsmakternas beslut eller i fredsforshningsutredningens betänkande, något förslag om att institutet i formell och legal mening skulle bli internationellt. SIPRI gavs formen av en svensk stiftelse, utan särskilda privilegier eller immuniteter.

Under 1970-talet fick SIPRI allt större svårigheter att rekrytera kvalificerade utländska forskare. Kombinationen av högre forskarlöner i vissa västländer och skattenivån i Sverige försatte SIPRI i en svår konkurrenssituation. Ledningen för SIPRI menade vidare att den nya arbetsrättsliga lagstiftningen i Sverige gjorde det svårt för SIPRI att vidmakthålla sin internationella och oberoende karaktär. Man framhöll särskilt de svårigheter som lagen om anställningsskydd (LAS) och medbestämmandelagen (MBL) förorsakade.

SIPRI-utredningen drog slutsatsen att "det även under de delvis nya rättsliga förutsättningarna är önskvärt och i allt väsentligt möjligt att inför framtiden bibehålla SIPRIs ursprungliga karaktär, detta således utan att åtgärder skall behöva övervägas för att genomföra en internationalisering i strikt och egentlig mening".

Utredningen konstaterade att SIPRIs forskarrekratering borde präglas av flexibilitet och att institutet därför måste kunna anställa forskare på tidsbegränsade

kontrakt utan hinder av LAS. Utredningen ansåg emellertid att detta krav var tillräckligt tillgodosett genom att SIPRI och Statstjänstemannaförbundet (ST) 1978 hade avtalat om möjlighet till tidsbegränsade kontrakt för forskare (se vidare avsnitt 4.2). Utredningen fann inte heller tillräckliga skäl för att undanta SIPRI från MBL-reglerna. Man påpekade bl a att arbetsgivaren behöll sin rätt att själv fatta de slutliga avgörandena om parterna inte kunde enas vid förhandlingarna.

Däremot föreslog utredningen en betydelsefull skatterättslig särbestämmelse för SIPRI. Man föreslog skattefrihet för de utländska forskarnas lönetillägg. Utredningen sammanfattade motiven för sitt förslag på följande sätt: "Den sakliga motiveringen till detta förslag utgörs av det redovisade rekryteringsproblems art och grad. Den formella motiveringen är att SIPRIs i hög grad internationella karaktär - och den svenska statens ansvar att värna om denna - gör det befogat att institutet på denna punkt blir föremål för en särbehandling."

Statsmakterna godtog i allt väsentligt utredningens bedömningar och förslag i de arbets- och skatterättsliga frågorna. En skatterättslig undantagsbestämmelse ansågs motiverad av den "särställning som SIPRI intar" (prop 1979/80:106). I propositionen förklarades bl a: "Såväl SIPRIs uppbyggnad som de närmare verksamhetsformerna gör att institutet kan sägas ha en sådan internationell inriktning att det närmast är att jämföra med ett mellanstatligt organ. Jag vill vidare framhålla att betryggande garantier finns mot ett eventuellt missbruk av skattefriheten för de angivna ersättningarna framför allt genom svenska statens insyn i SIPRIs ekonomi." Vidare förklarades att "de ifrågasättande beloppens storlek visserligen skulle bestämmas av SIPRIs styrelse, men efter samråd med företrädare för budgetdepartementet".

Den partiella skattebefrielsen för utländska forskare genomfördes i form av ett tillägg till 32§ kommunal-skattelagen. Enligt den nya bestämmelsen skulle skattefriheten avse kostnadsersättningar som anvisats av styrelsen för SIPRI "till sådan på bestämd tid kontraktsanställd forskare vid SIPRI som är utländsk medborgare och som vid tidpunkten för anställningen hos SIPRI inte är bosatt i Sverige". I anvisningarna till 32§ specificerades att skattefriheten skulle gälla "tillägg för ökade levnadskostnader, förmån av fri bostad eller bostadskostnadsersättning samt ersättning för skolvavgifter för barn och ersättning för flyttningsskostnader".

Utredningen om reformerad inkomstbeskattning (SOU 1989:33) föreslog att SIPRIs kostnadsersättningar till utländska forskare skulle göras skattepliktiga. Statsmakterna (prop 1989/90:110, SkU 30, rskr 356) beslöt dock att skattebefrielsen skulle bibehållas. Detta motiverades med att de skäl för skattefrihet som angivits 1980 fortfarande var giltiga.

4.2 SIPRIs nuvarande arbets- och skatterättsliga situation

Olika tolkning av de svenska arbetsrättsliga bestämmelserna har vid några tillfällen lett till friktioner mellan SIPRIs ledning och personalorganisationerna. ST begärde 1987 tvisteförhandling med SIPRI eftersom man ansåg att institutet brutit mot LAS, MBL och L-ATF. Därefter har ingen tvisteförhandling ägt rum. Vid förhandlingarna 1987 medgav SIPRIs representant, den biträdande direktören, att SIPRI brutit mot sin förhandlingsplikt "i ett av de i förhandlingsframställan angivna fallen".

Parterna enades vid förhandlingen om att en särskild rekryteringskommitté med representanter för både personalorganisationerna och SIPRIs ledning, i fortsätt-

ningen skulle svara för rekrytering av lokalanställd personal. SIPRI åtog sig vidare att förhandla med personalorganisationerna före tillsättning av projektledare och att lämna information före tillsättning av övriga forskare.

Under utredningens kontakter med SIPRI-personalen har det lämnats uppgifter om bristande tillämpning av denna överenskommelse. Jag har inte funnit anledning att undersöka hur det förhåller sig i denna eller liknande frågor. Eventuella meningsskiljaktigheter mellan SIPRI och personalorganisationerna beträffande tillämpning av arbetslagar och avtal bör avgöras i förhandlingar eller inför arbetsdomstolen.

Sedan 1978 har SIPRI ett avtal med ST som medger att forskare kan kontraktsanställas för tidsbegränsade perioder. Enligt avtalet skall dock tre av forskarna under vissa förutsättningar kunna få tillsvidareanställning. Ett liknande avtal från 1979 gör det möjligt för SIPRI att anställa även forskningsassistenter på tidsbegränsade kontrakt. I detta fall krävs dock att det är fråga om arbete inom tidsbegränsade forskningsprojekt. Båda avtalen har tolv månaders uppsägningstid.

SIPRI har inte ingått några motsvarande avtal med SACO/SR, som också är representerat vid SIPRI. Fler-talet utländska forskare är inte anslutna till någon svensk facklig organisation. Trots dessa omständigheter torde avtalen mellan SIPRI och ST vara normerande för institutet och all forskarpersonal i fråga om möjligheterna till tidsbegränsade kontrakt.

Även efter det att avtalen med ST ingåtts har SIPRI i ett par fall inrättat forskningsassistenttjänster utan tidsbegränsning. F n har SIPRI fyra forskningsassistenter med tillsvidareanställning. Samtliga är tjänstlediga sedan flera år. I sina senaste anslagsframställningar har SIPRI förklarat att den svenska ar-

betslagstiftningen vållar problem för institutet. Som exempel har särskilt nämnts de fyra forskningsassistenternas tjänstledighet. SIPRI befarar att man kommer att sakna medel för deras avlöning om de återvänder i tjänst med kort varsel.

Samtliga fem forskningsassistenter som för närvarande arbetar på SIPRI har tidsbegränsade anställningar. Av de tjugotre forskarna har tre (samtliga svenskar) tillsvidareanställning.

Statlig reglering av löne- och anställningsvillkor skall enligt statsmakternas beslut gälla för tio särskilt angivna tjänster. Motsvarande bestämmelse återfinns i SIPRIs stadgar. I realiteten har emellertid det statliga regelverket tillämpats för alla lokalanställda och i väsentliga avseenden även för forskarna. Dessa frågor behandlas närmare i en promemoria av utredningens expert (bil 3). Som framgår av promemorian är reglerna i fråga om SIPRI-personalens löne- och anställningsvillkor komplicerade och oklarheter har rått i fråga om tillämpningen.

Den skatterättsliga undantagsbestämmelsen för SIPRI har i hög grad använts av institutet. Som framgår av avsnitt 5.2 har de skattefria ersättningarna svarat för en allt större andel av de utländska forskarnas förmåner.

Under senare år har det inte ägt rum något samråd mellan finansdepartementet och SIPRI om de skattefria beloppens storlek. En av de garantier mot en alltför långtgående användning av skattefriheten som statsmakterna beslöt om 1980 har alltså i praktiken satts ur spel.

4.3 Arbets- och skatterättsliga undantag i Sverige

Undantag i fråga om svenska arbets- och skatterättsliga regler har medgivits för

- utländska beskickningar,
- de europeiska gemenskapernas representation,
- representationer för mellanstatliga organ där Sverige är medlem t ex Nordiska rådets organ, FNs flyktingkommissariat och IMO (Världssjöfartsuniversitet i Malmö).

Stockholmskonferensen gavs immunitet och privilegier genom en särskild lag (prop 1983/84:55 JuU 11, rskr 70).

Organ som inte har tillkommit efter mellanstatliga överenskommelser lyder under svenska arbets- och skatterättsliga regler. Kommunalskattelagens särbestämmelser om partiell skattebefrielse för SIPRIs utländska forskare är det enda undantaget i sitt slag.

Genom forskarskattenämnden finns dock vissa möjligheter även för andra organ än SIPRI att utverka skattebefrielse för förmåner till utländska forskare.

The Stockholm Environment Institute, som tillkom genom regeringsbeslut 1988-08-18, uppvisar flera yttre likheter med SIPRI. Båda instituten har en internationellt sammansatt styrelse som utses av regeringen och båda har en internationellt rekryterad forskarkader. Miljöinstitutsutredningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1988:23) att institutet skulle få mycket vittgående arbets- och skatterättsliga privilegier. Statsmakterna medgav dock inte några sådana undantag.

4.4 Några utländska jämförelser

Den korta utredningstiden har inte tillåtit någon mer omfattande undersökning av de arbets- och skatterätts-

liga villkoren för jämförbara utländska forskningsinstitut. Nedanstående uppgifter om tre institut, som i vissa avseenden påminner om SIPRI, kan vara av intresse vid en diskussion om SIPRIs villkor.

International Institute for Strategic Studies (IISS) i London ägnar sig åt forskning om nedrustning, europeisk säkerhet, supermakternas försvarspolitik, regionala säkerhetsfrågor mm. Institutet har ett internationellt sammansatt råd och en medlemskader på över två tusen individer och organisationer i ett 80-tal länder. Medlemmarna får institutets tidskrift och forskningsrapporter, inbjuds att delta i konferenser mm. Institutets forskarkår är internationellt rekryterad. De huvudsakliga inkomstkällorna är avkastning från en kapitalfond, bidrag från vissa forskningsstödjande fonder, inkomster från publikationsverksamheten samt medlemsavgifter.

Både IISS och SIPRI är alltså internationella i fråga om ledning och forskarkadrar. IISS kan möjligen sägas vara "mer internationellt" genom sina medlemmar och sin finansiering. Brittisk lagstiftning tillämpas emellertid för IISS utan några skattemässiga eller andra undantag. Såväl brittiska som utländska medarbetare är alltså fullt skattskyldiga för löner och andra förmåner.

International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) i Laxenburg utanför Wien tillkom 1972 genom en överenskommelse mellan vetenskapliga organisationer i tolv länder, på initiativ av USA och Sovjetunionen. Forskningsprogrammet ägnas miljö- och befolkningsfrågor, systemanalys, förhållandet mellan teknologi, ekonomi och samhälle mm. Forskarkåren är internationellt rekryterad.

Sexton vetenskapsakademier eller motsvarande organ i lika många länder är medlemmar i IIASA (representerade länder: USA, Canada, Japan, Frankrike, Italien, Neder-

länderna, Västtyskland, Finland, Sverige, Österrike, Bulgarien, DDR, Polen, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern). IIASA har ett beslutande råd med en representant för varje medlemsorganisation samt ett internationellt sammansatt rådgivande organ med 60 medlemmar. IIASA finansiering sker huvudsakligen genom medlemsavgifter. Man får också vissa bidrag från olika internationella fonder.

IIASA uppvisar stora likheter med ett mellanstatligt organ, även om det formellt sett inte helt uppfyller kriterierna för ett sådant. Det var inte regeringar utan vetenskapsakademier och motsvarande som beslöt att grunda institutet. Men akademierna torde i allmänhet ha agerat med respektive regerings goda minne. Huvuddelen av IIASAs finansiering torde komma från medlemsländernas statskassor även om medlen tar vägen via akademierna.

Österrike behandlar i flera avseenden IIASA som ett mellanstatligt organ. Personalen är t ex befriad från österrikisk skatt på inkomsterna från institutet. Arbetsrättsligt följer dock IIASA österrikiska regler. IIASAs förmånliga villkor får anses ligga i linje med Österrikes traditionella politik att söka attrahera internationella organ. Oberoende kommissionen för nedrustnings- och säkerhetsfrågor ("Palmekommissionen"), med sekretariat i Wien, jämfördes i arbets- och skatterättsliga avseenden med IIASA.

International Peace Research Institute, Oslo, PRIO finansieras till hälften över norska statsbudgeten. Av resterande medel har huvuddelen hittills kommit från norska samhällsvetenskapliga forskningsrådet och från UNEP. PRIO har också fått vissa mindre bidrag från andra källor. PRIO har fn ett 15-tal forskare, varav en svensk, fyra utomnordiska och resten norska. Två av de tre projektledarna kommer från icke-nordiska länder. Styrelsen har en svensk ledamot men är i övrigt helt norsk. PRIO är alltså i flera avseenden mindre

internationellt än SIPRI. Det har dock beslutats att PRIO skall få ett internationellt råd med åtta ledamöter som utses av styrelsen och som skall mötas minst vartannat år.

PRIO har inga skattemässiga eller andra privilegier, utan behandlas i legalt avseende som ett "vanligt" norskt institut. Man har dock möjligheter att utnyttja de norska forskningsrådets gästforskarprogram, där skattebefrielse för vissa merkostnadsersättningar förekommer.

- - - -

De ovannämnda instituten har alla en internationell verksamhetsinriktning. Ledningsorganen och forskarkårerna är också mer eller mindre internationellt sammansatta. Inget av instituten har däremot karaktären av mellanstatligt organ.

Naturligtvis kan inga långtgående slutsatser dras av dessa enstaka exempel. Genomgången visar dock att det finns institut (IIASA) som bl a skatterättsligt har en mer gynnad position än SIPRI. Det finns också institut (IISS) som inte åtnjuter någon specialbehandling. Utredningens kontakter har givit vid handen att IIASAs förmånligare villkor inte torde ha många motsvarigheter i Europa och att det råder konsensus bland västliga industriländer om att immunitet och privilegier normalt endast bör beviljas diplomatiska beskickningar och mellanstatliga organ.

5 RESURSANVÄNDNING, PERSONAL

5.1 Kostnader

Analyser av SIPRIs resursanvändning skulle kunna utgå från kostnadernas fördelning på olika projekt och verksamhetsområden och/eller från fördelningen på olika kostnadsslag. En rättvisande analys av projektkostnaderna är emellertid f n inte möjlig eftersom institutet i sin redovisning inte fördelar vare sig personalkostnader eller administrativa kostnader på de olika projekten.

Däremot har SIPRI försett utredningen med uppgifter om hur kostnaderna har fördelat sig mellan följande kostnadsslag:

- Personalkostnader (löner, förmåner, arbetsgivaravgifter o dyl).
- Lokalkostnader (hyra till byggnadsstyrelsen).
- Övriga administrativa kostnader (inköp och underhåll av möbler, kontorsutrustning mm, telefon- och portokostnader, bibliotekets bokinköp mm).
- Projektkostnader (projektanknutna resor och konferenser, inköp av institutets egna böcker för gratisdistribution mm).

Tabell 4 på nästa sida visar SIPRIs utgifter under 1980-talet för vart och ett av dessa områden. Ur tabellen kan vissa tendenser utläsas:

Hyran för Bergshamrafastigheten höjdes 1990/91 med nästan tjugo procent. Sett ur ett längre tidsperspektiv har emellertid hyreshöjningarna varit lägre än inflationen. Hyrorna utgör f n mindre än tio procent av SIPRIs totala kostnader.

TABELL 4

SIPRI:s kostnader 1980/81 - 1989/90

<u>Budgetår</u>	<u>Total kostnad</u> (tkr)	<u>Hyra</u> (%)	<u>Övriga adm kostn</u> (%)	<u>Löne- kostn</u> (%)	<u>"Projekt- kostn"</u> (%)
1980/81	10391	8,6	23,3	58,2	9,9
1981/82	9881	13,8	11,5	60,7	14,0
1982/83	12040	11,7	12,5	63,7	12,1
1983/84	16396	10,7	13,2	53,6	22,5
1984/85	16503	10,6	13,4	54,3	21,7
1985/86	16452	11,1	10,4	58,3	20,2
1986/87	16907	10,1	12,1	64,6	13,3
1987/88	17967	9,7	12,8	65,9	11,7
1988/89	18891	7,7	12,0	67,2	13,1

Övriga administrationskostnader, som alltså inte inkluderar några löner, har under 1980-talet svarat för en tämligen konstant andel på omkring tolv procent (med undantag för 1980/81, då flyttningen till Bergshamra medförde stora extra-kostnader).

Lönekostnadernas andel har visat en kraftigt ökande tendens under 1980-talets senare hälft, från 54 procent 1984/85 till 67 procent 1988/89. Denna ökning har bl a gått ut över utrymmet för vad SIPRI kallar projektkostnader, dvs kostnader för bl a resor, konferenser och bokdistribution. "Projektkostnadernas" andel minskade från 22 till 13 procent mellan 1984/85 och 1988/89. Under första hälften av 1980-talet var tendensen den motsatta: "projektkostnadernas" andel ökade kraftigt medan personalkostnadernas andel minskade.

En av förklaringarna till denna utveckling torde vara att SIPRIs resurser i fast penningvärde ökade under 1980-talets första hälft och minskade under andra hälften. I en organisation med minskande resurser tenderar de relativt fasta lönekostnaderna att öka sin andel av totalkostnaderna (om organisationen inte gör personalinskränkningar).

SIPRI fick 1983/84 ett extra statsbidrag på 500 tkr för datoruppbyggnad. Sedan dess har institutet avsatt 100-200 tkr per år för fortsatt datorisering. Numera har nästan samtliga forskare, redaktörer och sekreterare tillgång till dataterminaler. Enligt SIPRI är det nu angeläget att investera i förstärkt datorkapacitet och mer avancerad programvara, bl a i syfte att underlätta produktionen av kopieringsfärdiga manuskript (jfr avsnitt 2.2).

Avsnitt 5.2 nedan innehåller en översikt över vissa förändringar i fråga om SIPRIs viktigaste och dyraste resurs, dvs personalen.

SIPRIs externa medel är öronmärkta för vissa slag av kostnader, i första hand de s k projektkostnaderna. Budgetåret 1988/89 täckte utländska fondmedel fem procent av lönekostnaderna, drygt fyrtio procent av "projektkostnaderna" och ingen

del av administrationskostnaderna. Enligt en preliminär uppgift från SIPRI har fondmedlen under 1989/90 täckt mer än hälften av "projektkostnaderna". Frågan om de externa medlens roll för SIPRIs finansiering behandlas närmare i avsnitt 3.2.

Inför en diskussion om SIPRIs finansiering (jfr kapitel 7) skulle det vara intressant att studera hur SIPRIs utgifter fördelar sig på olika projekt och insatsområden. Som redan nämnts medger emellertid SIPRIs redovisningssystem inte någon konsekvent projektfördelning av kostnaderna. Naturligtvis kan dock uppskattningar göras i fråga om vissa projekt och insatsområden. När SIPRI 1990 begärde att svenska biståndsmedel skulle få användas för att bekosta gratisdistribution av institutets publikationer till bibliotek och institutioner i tredje världen, beräknade man att denna distribution under 1989/90 skulle kosta drygt 700 000 kronor (inkl bokinköp, porto och overhead-kostnader).

Från finansieringssynpunkt kunde det också vara intressant att särskilja kostnader för forskning från kostnader som avser information om forskning. En sådan jämförelse försvåras dels av SIPRIs redovisningssystem, dels av att gränsdragning mellan dessa kategorier lätt blir godtycklig. Följande kostnader torde under alla förhållanden höra hemma under rubriken forskningsinformation:

- Inköp och gratisdistribution av SIPRI-publikationer (ca 940 tkr 1988/89).
- Löner, arbetsgivaravgifter mm för SIPRIs informationsansvariga (440 tkr 1988/89).
- Rese- och konferenskostnader i samband med den årliga Olof Palme Memorial Lecture (78 tkr 1988/89).
- Svensk informationsbroschyr (160 tkr).

Dessa kostnader uppgick alltså under 1988/89 till sammanlagt drygt 1,6 mkr. SIPRI-personal som deltar i internationella konferenser informerar naturligtvis om institutets forskning (samtidigt som resorna är viktiga för den egna forskningen). Det vore inte orimligt om även någon del av forskarnas löne- och resekostnader betraktades som informationskostnader.

Enligt stadgarna skall SIPRI för varje räkenskapsår upprätta en verksamhetsberättelse. Institutet inskränker sig till att framlägga ett bokslut samt en "Calendar of Events" (med uppgifter om ledning och personal, SIPRIs seminarier och konferenser, besökare till institutet, SIPRI-deltagande i externa konferenser mm).

I enlighet med stadgarna granskas styrelsens och direktörens förvaltning samt stiftelsens räkenskaper varje år av två av regeringen utsedda revisorer.

5.2 Personal

Under första hälften av 1980-talet ökade antalet SIPRI-anställda från ett 40-tal till drygt 50 (omräknat i heltidsanställningar). Sedan dess har personalstyrkan legat vid omkring 50 eller strax därunder. Ökningen under början av 1980-talet bestod främst i att fler forskare anställdes. Sedan 1984 har antalet forskare fluktuerat mellan tjugo och tjugofem.

I juni 1990 hade SIPRI-personalen följande sammansättning (omräknat i heltidsanställda):

- Forskare (inkl dir) och forskningsass	23,00
- Sekreterare, receptionister	9,35
- Redaktörer (inkl chefen för publikationsavd)	5,50
- Bibliotekarie, biblioteksass, chefen för bibl- och dokumentationsavd	3,25
- Pressklippstjänst	2,40
- Övrig personal (bitr dir, adm chef, infoansvarig, kamrersass, vaktm, 2 städare)	<u>6,20</u>
	49,70

Tabellen visar också att redaktions- och biblioteksfunktionerna är väl utbyggda i förhållande till forskarstabens storlek. SIPRI-forskarna erbjuds en mycket hög servicenivå i fråga om litteratursökning, pressklipp, hjälp med referenser, kvalificerad språkgranskning, redaktionellt stöd o dyl. Det förhållandet att många externa bidrag måste bearbetas och att forskarna kommer från olika språkområden och har mycket olika forskningsbakgrund anförs på SIPRI som argument för en relativt stor redaktörsstab. Andelen forskare med engelska som modersmål har minskat kraftigt under 1980-talet (se nedan).

Mycket av det arbete som SIPRIs redaktörer och bibliotekspersonal svarar för brukar på svenska universitetsinstitutioner utföras av forskarna själva eller av forskningsassistenter. På SIPRI har en del av det arbete som tidigare utfördes av fast anställda (numera tjänstlediga) forskningsassistenter övertagits av redaktörer och bibliotekspersonal.

SIPRIs karaktär förutsätter att forskare rekryteras internationellt. SIPRI-utredningen konstaterade 1979 att institutet av ekonomiska skäl hade svårt att rekrytera forskare från vissa höglöneländer. På utredningens förslag beslöt statsmakterna (jfr avsnitt 4.1) att utländska SIPRI-forskare med tidsbegränsade kontrakt skulle befrias från skatt på merkostnadsersättningar som institutet betalar (tillägg för fördyrade levnadskostnader, förmån av fri bostad eller bostadskostnadsersättning, ersättning för skolavgifter och flyttningkostnader). Denna undantagsbestämmelse har under 1980-talet haft stor betydelse för SIPRIs ekonomi och forskarrekrytering. Bestämmelsen har använts i allt större utsträckning. SIPRI har därigenom kunnat klara sin rekrytering trots att forskarlönerna även under 1980-talet har ökat kraftigt i flertalet av de länder varifrån forskarna rekryteras.

De utländska forskarnas (exkl direktören) genomsnittslön uppgick i juni 1990 till ca 11 800 kr/mån, drygt en fjärdedel mer än 1984. Lönen har alltså sjunkit kraftigt i fast penningvärde. Under samma period ökade merkostnads- och hyresersättningarna från i genomsnitt ca 2 800 kr till ca 12 000 kr. De skattefria ersättningarnas andel av de totala förmå-

nera steg alltså från mindre än en fjärdedel till drygt hälften.

Det skulle bli mycket kostsamt för SIPRI att genom höjda grundlöner ge forskarna ekonomisk kompensation om skattefriheten för merkostnadsersättningarna avskaffades. Dessutom skulle SIPRI då behöva betala arbetsgivaravgift för hela ersättningen. Situationen kan illustreras med ett exempel: En forskare med 12 000 kr i månadslön och lika mycket i skattefria ersättningar kostar idag SIPRI ca 29 000 kr (inkl arbetsgivaravgift på den skattepliktiga ersättningen). Om forskaren skulle ges samma nettoförmåner utan skattefria tillägg måste lönen höjas till ca 46 000 kr (med 1990 års skattesatser). Samtidigt skulle SIPRI få betala arbetsgivar- och pensionsavgift på hela lönen, dvs ca 23 000 kr i månaden. Den totala månadskostnaden för SIPRI skulle alltså bli nästan 70 000 kr, dvs en ökning med ca 140 procent. Läget förändras naturligtvis något när skattereformen är fullt genomförd.

De lokalanställdas löner är i genomsnitt betydligt lägre än forskarnas totala förmåner. Enligt SIPRI ligger lönerna för lokalanställda handläggare och chefer klart under marknadslönerna, vilket uppges leda till rekryteringssvårigheter.

Forskarkårens nationella sammansättning har förändrats under 1980-talet. I början och mitten av decenniet kom upp till tre fjärdedelar av forskarna från Storbritannien, USA och Sverige. Under senare år har den geografiska spridningen varit större. Västtyskland har efterträtt Storbritannien som mest representerade land. F n kommer sex av forskarna från Västtyskland (direktören inräknad), tre från Storbritannien, tre från Sverige, två från Frankrike och en från vardera USA, Canada, Italien, Norge, Turkiet, Indien, Polen, DDR och Sovjetunionen. Under hela 1980-talet (liksom tidigare) har dock flertalet forskare kommit från Västeuropa. (Uppgifterna lämnas med viss reservation för dubbla medborgarskap mm).

En stor del av de lokalanställda, bl a samtliga redaktörer, har engelska som modersmål. Engelska är också arbetsspråket på institutet.

6 ORGANISATION OCH ANSVARSFÖRDELNING

6.1 SIPRIs nuvarande organisation

SIPRI skall enligt sina stadgar ha

- en styrelse som består av ordförande, institutsdirektör och sex andra ledamöter,
- en institutionsdirektör som är institutets chef,
- en biträdande direktör,
- ett vetenskapligt råd som är rådgivande organ till styrelsen och som har 24 ledamöter,
- ett forskarkollegium som består av institutsdirektör, biträdande direktör samt stiftelsens forskare och forskningsassistenter och som har beredande funktion.

Ordföranden, institutsdirektören och övriga styrelseledamöter förordnas av regeringen för högst fem år med möjlighet till en förlängning om ytterligare högst fem år. I fråga om biträdande direktören, som också förordnas av regeringen, sägs inget om tidsbegränsning av förordnandet. Ledamöterna i vetenskapliga rådet utses av styrelsen utan tidsbegränsning av mandatet.

Enligt SIPRIs "Rules for Administrative Procedures", som antogs av styrelsen den 15 juni 1983 efter förhandlingar med personalorganisationerna, skall SIPRI ha följande sektioner:

- forskningssektion,
- redaktionssektion,
- sektion för bibliotek och pressklipp,
- press- och distributionssektion (som senare kom att kallas för informationssektion),
- ekonomiskt-administrativ sektion (senare uppdelad i två sektioner).

Regelverket från 1983 innehåller i första hand befattningsbeskrivningar för styrelsen, vetenskapliga rådet, direktören

och biträdande direktören. Där finns även kortfattade beskrivningar av ansvarsområdena för sektionscheferna, ledarna för forskningsprojekten och forskarkollegiet.

Institutets direktör beslöt den 31 december 1986, efter förhandlingar med personalorganisationerna, att införa en delvis ny organisation för SIPRI. Den nya organisationen skulle förutom forskarkollegiet ha följande avdelningar:

- biblioteks- och dokumentationsavdelning,
- administrativ avdelning,
- publikationsavdelning.

Informationssektionen ersattes genom beslutet 1986 av en pressekreterare som skulle vara direkt underställd direktören.

Beslutet från 1986 angav vilka förändringar som skulle genomföras, men innehöll med ett par undantag inga befattningsbeskrivningar. Inget sades (förutom genom en organisations-skiss) om direktörens, biträdande direktörens eller forskarkollegiets ansvarsområden.

Styrelsen har varken återkallat eller bekräftat sitt organisationsbeslut från 1983 och inte heller tagit ställning till direktörens beslut från 1986 eller till de succesiva organisationsförändringar som hade genomförts dessförinnan. Styrelsens roll i fråga om SIPRIs organisation och administrativa regler förefaller därför i vissa avseenden oklar.

6.2 Ansvarsfördelning inom SIPRIs ledning

Vid ett institut där personal och ledning kommer från många olika länder med högst skiftande organisationskulturer uppstår oundvikligen problem ifråga om organisation och samarbete. Vid SIPRI har problemen ofta gällt ansvarsfördelningen mellan ordföranden, direktören och biträdande direktören. Styrelseledamoten Francesco Calogero granskade 1984 på styrelsens uppdrag vissa administrativa och andra frågor vid SIPRI. Han konstaterade att arbets- och ansvarsfördelningen mellan direktören och biträdande direktören liksom mellan

biträdande direktören och ordföranden ibland hade varit en källa till svårigheter.

Statsmakterna har endast i stora drag reglerat ansvarsfördelningen mellan styrelsen och direktören. I SIPRIs nuvarande (liksom tidigare) stadgar sägs att styrelsen skall avgöra "viktigare frågor rörande stiftelsens verksamhet, organisation och ekonomiska förvaltning" och att övriga ärenden skall avgöras av "direktören ensam".

SIPRIs stadgar av 1966 reglerade inte frågan om direktörens ställföreträdare. På förslag av SIPRI-utredningen beslöt statsmakterna 1980 att regeringen i fortsättningen skulle utse en biträdande direktör. Utredningen ansåg att titeln biträdande direktör var att föredra framför administrativ direktör, som personalorganisationen hade föreslagit. Den sistnämnda titeln skulle, enligt utredningen, kunna tolkas som en "inskränkning av vederbörandes ämnesområde och befogenheter till enbart personal-administrativa frågor". Utredningen framhöll dels att det på ett forskningsinstitut som SIPRI är svårt att skilja mellan "rena" forskningsfrågor och "rent" administrativa frågor, dels att titeln biträdande direktör klarare anger vem som inträder som chef vid direktörens frånvaro.

Andra formuleringar i betänkandet antyder dock att utredningen ville ge den biträdande direktören en administrativ roll när direktören inte var frånvarande: "Biträdande direktören bör således under styrelsen och institutsdirektören ansvara för administrativa frågor inom institutet och därtill inträda som institutsdirektörens ställföreträdare i dennes frånvaro."

I 1980 års stadgar, som på denna punkt följer utredningens förslag, får dessutom biträdande direktören i uppgift att föredra löpande administrativa ärenden inför styrelsen. SIPRI-utredningen markerade att den självständiga föredragningsrätten inför styrelsen var ett av sätten att ge den biträdande direktören en starkare ställning. Utredningen förklarade dock att denna starkare ställning inte fick inkräkta på institutsdirektörens överordnade ansvar och befogenheter.

Ändå torde förändringarna 1980 ganska allmänt ha uppfattats som ett försök att etablera någon form av "maktbalans" mellan direktören och hans ställföreträdare.

I de administrativa regler ("Rules for Administrative Procedures") som styrelsen antog 1983 (jfr sid 53) ges vissa riktlinjer om bl a styrelsens, direktörens och biträdande direktörens ansvarsområden.

I dessa regler anges något mer detaljerat än i stadgarna vad styrelsen själv skall besluta om:

- den allmänna inriktningen av SIPRIs forskningsaktiviteter, nya större projekt, viktigare ändringar i pågående forskning;
- samarbete med andra internationella organisationer samt regeringsorgan;
- viktiga finansiella frågor, bl a anslagsframställningen;
- administrativa och andra viktigare regelverk inom institutet.

Bland direktörens uppgifter nämns bl a:

- leda institutets forskning och övriga verksamhet, föreslå nya forskningsinsatser mm;
- initiera rekrytering av forskare;
- underteckna verksamhetsberättelserna och, tillsammans med ordföranden, anslagsframställningarna;
- vara ansvarig för SIPRIs publikationer.

I de administrativa reglerna sägs att den biträdande direktören är ansvarig för bl a:

- personalplanering och -administration, inklusive anställnings- och lönevillkor;
- förhandlingar med personalorganisationerna;
- kontakter med statliga och icke-statliga organ i formella frågor;
- frågor rörande tryckning och distribution av SIPRI-publikationer.

Det framgår inte helt klart om den biträdande direktören i just dessa frågor skall ha en självständig ställning i för-

hållande till direktören. Tidigare i reglerna sägs dock att arbetet i "day-to-day administrative matters" skall ske "under the authority of the Governing Board and the Director of the Institute".

I Calogeros interna SIPRI-utredning av 1984 (se sid 54) återges ett fall där direktören och den biträdande direktören inte kunde enas om anställningsvillkoren för en forskare. Konflikten löstes genom ett "medlingsbud" från ordföranden.

SIPRI har hittills haft nio biträdande direktörer (direktörs-assistenter före 1980). Sju av dem har rekryterats från UD utan extern annonsering. Två (båda på 1980-talet) har utsetts efter öppet ansökningsförfarande. Båda dessa hade tidigare tjänstgjort på SIDA. Ingen biträdande direktör (direktörs-assistent) har tjänstgjort längre än tre år. Under ganska långa perioder, senast från juli 1990, har tjänsten varit obesatt.

Eftersom den biträdande direktören, särskilt efter 1980, har ett viktigt administrativt ansvar, anser man numera på SIPRI att tjänstens innehavare helst bör stanna på institutet i ganska många år. Annars blir det svårt att få önskvärd kontinuitet i administrativa och organisatoriska frågor.

6.3 Forskarkollegiet

SIPRI:s forskarkollegium konstituerades formellt 1980 på förslag av SIPRI-utredningen. Enligt stadgarna, som på denna punkt följer utredningens rekommendationer, skall kollegiet bereda ärenden som skall avgöras av styrelsen eller institutsdirektören och som rör planeringen och genomförandet av stiftelsens forskning samt spridningen av forskningsresultaten. Ledamöter i kollegiet är, fortfarande enligt stadgarna, direktören, biträdande direktören samt stiftelsens forskare och forskningsassistenter. Direktören är kollegiets ordförande.

SIPRI-utredningen ansåg att kollegiet borde kunna vara ett

lämpligt forum för information om resor, planerade beslut mm. I kollegiet borde planer för kommande forskningsprojekt ta form och succesivt revideras. Vidare borde "manuskript granskas och ventileras, idéer testas och forskarrekryteringsbehovet diskuteras". Forskarkollegiet skulle "fungera som en sambandscentral för den inom institutet pågående forskningsprocessen, från planeringsstadiet till utförande- och spridningsstadiet".

Utredningen ansåg att även andra än forskarna, t ex representanter för redaktionen, biblioteket, press- och distributionsavdelningen m fl, skulle kunna delta i kollegiets möten "i den mån behandlade sakfrågor särskilt motiverade detta".

Statsmakterna godtog utredningens förslag beträffande forskarkollegiet. Man underströk dock (prop 1979/80:106) att styrelsen inte skulle ha någon skyldighet att alltid inhämta kollegiets mening innan man fattade beslut i forskningsfrågor.

Statsmakternas beslut av 1980 innebar också att forskarkollegiet, liksom personalorganisationerna, fick rätt att lämna förslag när regeringen utser styrelseledamöter och institutsdirektör.

Kollegiet sammanträder f n en gång per vecka. Den av SIPRI-utredningen föreslagna möjligheten för icke-forskare att delta har givits en vidsträckt tolkning. Avdelningscheferna, den informationsansvarige tjänstemannen och hela redaktionsstaben deltar numera i kollegiets möten och inte enbart när särskilda frågor behandlas.

Enligt uppgifter till utredningen ägnas kollegiemötena huvudsakligen åt information om planerade konferenser och möten, åt diskussion om politiska och andra förändringar av betydelse för SIPRIs forskning, åt planering av årsboken mm. Beslut om rekrytering av forskare föregås däremot i allmänhet inte av diskussioner i forskarkollegiet.

SIPRI-utredningens tankar att kollegiet i viss mån skulle fungera som ett seminarium där manuskript granskades och

idéer testades har knappast förverkligats. Kollegiet har numera så många deltagare att det knappast lämpar sig för sådana seminarier. I stället diskuteras projekt och manuskript i mindre grupper. De större seminarier som nu arrangeras vid SIPRI består vanligtvis av diskussioner med besökande forskare eller politiker, i samband med kollegiemöten eller vid andra tillfällen.

6.4 Vetenskapliga rådet

Som rådgivande organ till styrelsen skall det enligt SIPRIs stadgar finnas ett vetenskapligt råd med 24 ledamöter. Nya rådsledamöter utses av styrelsen. Ledamöterna skall komma från stater inom olika geografiska regioner och med olika politiska och ekonomiska system. De skall ha vetenskaplig kompetens eller praktisk erfarenhet från arbete med internationella frågor.

För närvarande har rådet endast 19 ledamöter. Flertalet är vetenskapsmän. Rådet är, till skillnad från styrelsen, inte dominerat av västeuropeer. Nästan hälften av ledamöterna kommer från ickeeuropeiska länder.

Ledamöternas mandat är inte tidsbegränsade. Det har bidragit till att medelåldern numera är hög. Mer än hälften är över sjuttio år. Det förhållandet att SIPRIs styrelse under senare år inte utsett några efterträdare till avlidna rådsledamöter har också bidragit till den höga medelåldern.

Alva Myrdals fredsforskningsutredning ansåg att det vetenskapliga rådet borde ha en väsentlig roll vid både planering och utvärdering av forskningsprojekten. Ledamöterna förutsattes ägna "tid och arbete åt studium av institutets forskningsresultat och åt förberedelser för rådets diskussioner". Rådet borde i regel sammankallas en gång per år. Utredningens förslag accepterades i huvudsak av statsmakterna. Förslaget om årliga sammanträden togs dock inte med i stadgarna.

I praktiken kom rådet att spela en blygsam roll. De första

sammanträdena hölls 1967 och 1971. Under resten av 1970-talet förekom inget rådsmöte. På förslag av SIPRI-utredningen beslöt statsmakterna 1980 att rådet i fortsättningen skulle sammanträda minst vart femte år. Detta skrevs också in i stadgarna. Under 1980-talet sammanträdde rådet 1983 och 1988. Mötena krävde stora administrativa arbetsinsatser från SIPRI och drog dessutom ganska höga kostnader. SIPRI fick extra anslag från staten på 160 000 resp 400 000 kronor för mötena.

Vid min diskussion med SIPRIs styrelse den 10 maj 1990 förklarade flera ledamöter att utbytet av det vetenskapliga rådets sammanträden knappast motsvarar kostnaderna och arbetsinsatserna. Flera av ledamöterna förespråkade också en "flexiblare" ordning i fråga om mötesfrekvensen.

Rådet har dock kontakter med SIPRI på andra sätt än genom sina sammanträden. SIPRI sänder regelmässigt sina publikationer till ledamöterna i rådet. Sedan 1980 års stadgeändring har rådet möjlighet att ge namnförslag när en ny direktör eller styrelseledamot skall utses. Det förekommer vidare en del informella kontakter mellan SIPRI och enskilda rådsledamöter. Dessa kontakter innebär dock knappast att SIPRI på ett systematiskt sätt konsulterar rådsledamöterna i fråga om arbetets inriktning.

7.1 SIPRIs betydelse, forskningens inriktning och kvalitet

Under nära tjugofem års verksamhet har SIPRI erövrat en internationellt respekterad ställning.

Det förtjänar att påpekas, att det ämnesområde som SIPRI ägnar sina undersökningar och sin forskning är svårt, även bortsett från de rent vetenskapsteoretiska eller kunskapsfilosofiska problem som skulle kunna aktualiseras. Någon sådan inomvetenskaplig debatt förs för övrigt knappast alls av de allt fler institut och akademiska institutioner som i olika länder sysslar med strategiska studier, utrikes- och säkerhetspolitik, freds- och konfliktforskning etc. De svårigheter jag har i åtanke är emellertid snarare praktiska. För det första är, av lätt insedda skäl, hela ämnesområdet politiskt kontroversiellt. Vidare är, av likaledes lätt insedda skäl, fakta om vapensystem, militärutgifter, vapenhandel o dyl svårtillgängliga. Staters säkerhetspolitik och militära dispositioner omges ofta av stor sekretess.

Det är emellertid möjligt att söka fakta och kunskap på ett sakligt och opartiskt sätt och fritt från politiska och andra påtryckningar. Att alla som sedan studerar dessa fakta alltid skulle komma till samma slutsatser är däremot knappast möjligt, inte ens om fakta skulle vara oomstridda. Bedömningar och slutsatser kan nästan alltid ifrågasättas, vilket naturligtvis inte minskar värdet av arbetet.

Mot bakgrund av svårigheterna är det närmast anmärkningsvärt att SIPRI lyckats skapa en sådan respekt för sin verksamhet. Flertalet insiktsfulla bedömare betraktar SIPRIs skrifter som tillförlitliga och oberoende kunskapskällor. Institutets informationer om

vapenutveckling, militärutgifter, rustningar, vapenhandel mm åberopas ofta i den internationella debatten. Dessa data, som insamlats under en följd av år och fortlöpande analyserats, är av stor betydelse inte minst för små och medelstora stater.

Anledningarna till SIPRIs respekterade ställning är självfallet flera. De viktigaste torde vara institutets opartiskhet, obundenhet och integritet samt forskningens kvalitet, kontinuitet och långsiktighet. Jag anser att Sverige bör sätta en heder i att skydda institutet så att det kan fortsätta att utvecklas enligt dessa traditioner. Det är också ett svenskt egenintresse.

SIPRI-utredningen konstaterade för tio år sedan att institutets forskningsinriktning i viss mån avvek från statsmakternas ursprungliga intentioner. SIPRI hade, enligt utredningen, i huvudsak inriktat sig på att beskriva kapprustningen i siffror och andra hårddata. Däremot hade institutet inte ägnat någon större uppmärksamhet åt den samhälls- och beteendevetenskapligt inriktade analys som, enligt statsmakternas uttalande 1966, också borde ingå i forskningsprogrammet.

SIPRI-utredningens beskrivning är i huvudsak fortfarande giltig. Jag anser emellertid inte att detta ger statsmakterna anledning att kräva en ändrad forskningsinriktning. För SIPRIs anseende och internationella ställning är det viktigt att institutet och dess styrelse självständigt får besluta om forskningsinriktning och att Sverige avstår från försök till påverkan. Statsmakterna bör, enligt min mening, ingripa endast om man bedömer att institutets värde är hotat.

I SIPRIs stadgar (bil 2) anges med en allmänt hållen formulering (2 §) vad som bör vara SIPRIs forskningsinriktning. Formuleringen är enligt min mening i vissa avseenden oklar eller diskutabel. Jag anser emellertid att det ligger en poäng just i att inte ändra den. Den

får anses medge de förändringar i forskningsprogrammet, som styrelsen kan finna motiverade av den senaste utvecklingen i Europa och i den övriga världen.

Kvalitetskontroll och öppen kritik har stor betydelse för all vetenskaplig utveckling. Forskningsinstitutioner som tävlar om sina anslag med andra institutioner och som kanske är beroende av bidrag från fonder, forskningsråd o dyl utsätts för en kontinuerlig och sakkunnig kvalitetsgranskning. SIPRIs "ekonomiska oberoende" har medfört att institutet delvis går miste om denna viktiga form av extern bedömning. Det betyder alls inte att kvalitetskontroll saknas. Institutets skrifter läses noggrant av många personer med sakkunskap. Felaktigheter och dålig analys skulle snabbt bli påtalade. Inte desto mindre kan ett visst inslag av extern finansiering ge SIPRI en återkoppling av värde för forskningens framtida kvalitet och relevans. Frågan om extern finansiering diskuteras närmare i nästa avsnitt.

Inom forskarsamfundet betraktas publicering i ansedda vetenskapliga tidskrifter som ett av de viktigaste kvalitetsmått. SIPRI-forskarna publicerar sig huvudsakligen i institutets egna skrifter men också i utomstående vetenskapliga publikationer. Det finns skäl både för och emot en utökad extern publicering. Jag föreslår att SIPRIs styrelse utformar riktlinjer för institutets politik härvidlag.

Deltagande i internationella vetenskapliga seminarier och konferenser har stor betydelse för dialogen med andra forskare. Inbjudningar att föreläsa eller delta i seminarier kan dessutom vara värdemätare på den egna forskningens kvalitet och inomvetenskapliga relevans. Jag anser det angeläget att SIPRI inte av bristande resurser hindras från att delta i detta utbyte.

7.2 Resursbehov, anslag från svenska staten

7.2.1 Behov av ökade anslag

Hur stora resurser behöver SIPRI? Det beror bl a på behovet av den forskning som SIPRI bedriver, på institutets ambitioner i fråga om forskningsprogrammets omfattning och kvalitet liksom på möjligheten att utveckla och genomföra relevanta och intressanta projekt. En annan avgörande faktor är naturligtvis kostnadsutvecklingen för de resurser som SIPRI använder, främst personal.

Utan att närmare ta ställning till innehållet och uppläggningsen av SIPRIs forskning är det svårt att bedöma resursbehovet. Men ett allmänt resonemang om lämplig resursnivå kan naturligtvis föras utan att det inkräktar på styrelsens ansvar att självständigt bestämma om det bästa sättet att använda dessa resurser.

SIPRI upprättades mitt under det kalla kriget och efter det att nedrustningsförhandlingarna i Geneve till följd av de s k McCloy-Zorin-principerna, utvidgats till att inkludera även neutrala och alliansfria stater. Bakgrunden till institutets verksamhet har således varit motsättningarna och kapprustningen mellan Öst och Väst och detta har naturligtvis satt sin prägel på forskningsprogrammen. Det förhållandet att det kalla kriget nu tar slut kommer att påverka den miljö där SIPRI verkar och, åtminstone på sikt, dess forskning.

Jag anser, till att börja med, att behovet av SIPRIs forskning inte minskas av denna anledning. Men förändringarna ställer SIPRI inför något av ett dilemma. Under en lång följd av år har SIPRI bedrivit forskning och byggt upp databanker om centrala element i kapprustning, konflikter och nedrustningsförhandlingar. Vapenhandel, vapenutveckling, militärutgifter, kärnva-

penexplosioner mm förtjänar fortfarande en granskning som inte bör avbrytas eller starkt förändras. Långsiktigheten och uthålligheten är en väsentlig orsak till SIPRIs ställning.

Samtidigt anmäler sig nya problem i den internationella utvecklingen, vilket motiverar andra och delvis nya forskningsinsatser. Som exempel kan nämnas förhållandet mellan nord och syd, regionala konflikter och konfliktorsaker i tredje världen, nationella och andra motsättningar i Östeuropa, konflikter med religiösa, etniska, ekologiska och ekonomiska rötter mm. Spridningen av avancerad militärteknologi, inkl kärnvapen och andra massförstörelsevapen, kan komma att uppvisa nya mönster och drivkrafter. Var kommer de vapen som avlägsnas från Europa att ta vägen? Vilka omställningsproblem uppstår om en verkligt omfattande kärnvapenedrustning kommer till stånd? Om SIPRI inte tar upp åtminstone några av dessa och liknande frågor på sitt program riskerar institutet att ställa sig vid sidan av utvecklingen. SIPRIs styrelse har börjat en diskussion härom, en diskussion som inte bör få begränsas redan i utgångsläget av brist på ekonomiska resurser. Den slutsats jag drar är därför att statsmakterna bör vara beredda att tillgodose ett ökat resursbehov inom SIPRI.

Kan SIPRI bli för stort? Man kan faktiskt också föra ett resonemang från den utgångspunkten och fråga sig om kreativiteten och flexibiliteten kan hämmas när ett institut växer. Det finns alltid en tillväxtdynamik i forskningsverksamhet. Med marginella tillskott kan ofta tillgängliga resurser utnyttjas bättre. Nya program kan läggas till redan existerande. Efter ett antal år har så verksamheten svällt och en större, kanske mer komplex organisation behövs. Även detta perspektiv bör hållas i åtanke.

Jag anser att en viss utökning av forskarstaben är motiverad om SIPRI, mot bakgrund av dagens internatio-

nella utveckling, utvecklar sin verksamhet. Därefter kanske en optimal nivå är nådd, åtminstone för de närmaste åren och nya forskningsprogram får inrymmas i ramen genom omprövning av gamla. Eftersom svenska staten ställer ekonomiska resurser till förfogande, men inte söker påverka forskningsverksamheten, kan det finnas skäl att ange för SIPRIs styrelse, ledning och personal på vilken nivå dessa resurser kan tänkas ligga sett över en längre tidsperiod, t ex fem år.

Forskarlönerna i de viktigaste rekryteringsländerna har ökat betydligt snabbare än i Sverige. SIPRI har hittills kunnat kompensera sig för detta genom att låta en allt större del av ersättningen till de utländska forskarna utgå i form av skattefria tillägg för merkostnader och hyror. SIPRI kan dock knappast gå längre på denna väg om löneskillnaderna skulle fortsätta att öka (jfr avsnitt 7.5).

SIPRI bör naturligtvis så långt som möjligt försöka möta det ökade resursbehovet genom sparsamhet och rationalisering. Den korta utredningstiden har inte tillåtit någon grundligare analys av SIPRIs resursanvändning och effektivitet (jfr kap 5). Det är emellertid mitt intryck att den datorisering som genomförts på sikt bör kunna möjliggöra vissa personalbesparingar.

Under 1980-talet har, som framgått av avsnitt 3.1, den svenska statens reguljära anslag till SIPRI varit ungefär oförändrade, räknat i fast penningvärde. Under samma period ökade statens totala utgifter för FoU med ca två procent per år i reala termer. Särskilt snabbt ökade anslagen till statlig försvarsforskning. Under andra hälften av 1980-talet minskade de reguljära anslagen till SIPRI med nästan en tiondedel.

Min samlade bedömning är att SIPRI behöver ökade resurser av bl a följande skäl:

- Den reella resursnedgången under andra hälften av

1980-talet, vilken huvudsakligen berodde på statliga besparingsåtgärder, har medfört betydande svårigheter för SIPRI.

- Forskningsbehovet torde öka snarare än minska under det kommande decenniet.
- Om ett tak sätts för den externa finansieringens andel, vilket jag rekommenderar i avsnitt 7.4 nedan, är det rimligt att SIPRI får en viss kompensation av svenska staten.
- Den breddning av styrelsen och den nya roll för det vetenskapliga rådet som föreslås i avsnitt 7.6.2 och 7.7 skulle innebära årliga merkostnader för SIPRI.

Jag föreslår att SIPRIs reguljära anslag för nästa budgetår höjs med 3,5 mkr utöver normal pris- och löneomräkning. Den ena hälften av resursökningen skulle motsvara en återgång till statsanslagets reella värde vid mitten av 1980-talet och den andra hälften skulle ge en reell nivåhöjning i förhållande till denna tidpunkt. En sådan reell höjning anser jag motiverad av bl a de ovannämnda faktorerna. Inom ramen för höjningen bör SIPRI kunna finansiera nya forskningsprogram, men även modernisering av datorkapaciteten, SIPRIs 25-årsjubileum mm.

I avsnitt 7.8 föreslås att SIPRI i framtiden skall ges möjlighet att arrangera en årlig konferens om säkerhets- och nedrustningsfrågor. Om detta skulle bli verklighet ökar resursanspråken ytterligare.

7.2.2 Finansiering

Finansieringen av ökade anslag till SIPRI kan ske på olika sätt. En möjlighet vore att avräkna en viss del av SIPRIs anslag mot biståndsmålet. SIPRI har i en

framställning till UD om extra bidrag uppgivit att enbart gratisdistributionen till tredje världen av SIPRIs publikationer kostar ca 700 000 kronor per år. Vidare gäller en viss del av SIPRIs forskning förhållanden i tredje världen. Jag anser dock inte att SIPRIs engagemang för när är av den storleksordningen att en avräkning mot biståndsmålet är motiverad. Däremot anser jag att SIDA eller andra biståndsorgan mycket väl borde kunna ge bidrag till olika u-landsinriktade projekt. Om SIPRI i framtiden ägnar en större del av sin forskning åt tredje världen borde någon del av forskningen kunna finansieras med biståndsmedel på reguljär basis, exempelvis i form av ett grundbidrag från SAREC.

Enligt riksdagens beslut (1988/89:UU17) skall tredje huvudtitelns F3.-anslag "information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden mm" gradvis uppräknas tills det motsvarar en promille av försvarsanslaget. Finansieringen av anslagsökningen till SIPRI bör bestå i en avräkning mot detta "enpromillemål". SIPRIs informationskostnader i snävare bemärkelse kan beräknas till drygt 1,5 mkr (jfr avsnitt 5.1). Hela SIPRIs verksamhet syftar emellertid ytterst till att få fram information av betydelse för freds- och nedrustningssträvandena. Jag anser att en avräkning vore väl förenlig med hittillsvarande praxis för F3.-anslagets användning. Om så likväl inte skulle anses vara fallet står det självfallet riksdagen fritt att ändra reglerna.

Regering och riksdag beslöt 1989 att inte tillämpa gällande huvudförslag mot SIPRI för budgetåret 1989/90. Under de fyra budgetåren dessförinnan hade en årlig besparing om två procent genomförts. Om statsmakternas beslut 1989 tillämpas "retroaktivt" för dessa fyra budgetår, så minskar behovet av att totalfinansiera den föreslagna anslagshöjningen.

7.3 Formerna för svenska statens bidrag

På grundval av årliga anslagsframställningar bedömer statsmakterna de svenska myndigheternas resursbehov. Statsmakterna tar härvid mer eller mindre uttalat ställning till om myndigheterna hittills utnyttjat sina resurser på ett rationellt sätt och om den planerade verksamhetsinriktningen är lämplig.

Statsmakterna har vid flera tillfällen understrukt att svenska myndigheter inte skall försöka påverka SIPRIs forskning. Jag utgår från att detta i princip även bör gälla för statsmakterna själva och för utrikesdepartementet. Den del av budgetbehandlingen som innebär att statsmakterna tar ställning till verksamhetsinriktningen kan därför inte anses tillämplig för SIPRI, åtminstone inte vad gäller forskningen.

Frågan aktualiseras genom övergången till treåriga statliga budgetcykler. Enligt planerna skall SIPRI 1992 lämna in en fördjupad anslagsframställning för perioden 1993/94 - 1995/96. Om "normala regler" då skulle tillämpas för SIPRI, så borde institutet ingående redovisa sina forskningsplaner. Dessa skulle sedan granskas och bedömas av statsmakterna. Jag anser inte att ett sådant förfarande vore lämpligt.

Statsmakterna skulle inte i längden vara beredda att finansiera en verksamhet som inte höll måttet eller som på något avgörande sätt stred mot de ursprungliga intentionerna. En viss bedömning är alltså i praktiken ofrånkomlig. Bedömningen bör dock, enligt min mening, ske med relativt långa intervall och avse institutets redan genomförda verksamhet snarare än dess verksamhetsplaner. En sådan ordning är bäst förenlig med SIPRIs speciella och oberoende ställning.

Jag föreslår att SIPRI i framtiden får anslag för femårsperioder. Det sker lämpligen så att institutet

tilldelas ett visst belopp för det första budgetåret och att anslagsförändringarna för de följande fyra åren enbart består av inflationsuppräknings.

Vid övergång till en ny femårsperiod bör anslagsnivån normalt bibehållas på oförändrad real nivå. Höjningar eller sänkningar av anslagsnivån kan dock vara motiverade om forskningsbehoven eller andra förutsättningar har förändrats påtagligt sedan förra bedömningstillfället.

Inför de femåriga nivåbesluten bör statsmakterna också förvissa sig om att SIPRI använder sina medel på ett rationellt och sparsamt sätt. Denna bedömning bör bygga på noggranna och väl strukturerade uppgifter från SIPRI, eventuellt kombinerade med någon form av extern granskning. Jag föreslår tre enkla åtgärder i detta syfte:

- SIPRIs redovisning läggs om så att man får en klarare överblick över kostnadernas fördelning och utveckling över tiden. Samtliga kostnader, även s k overhead, bör kunna fördelas på de olika forsknings- och informationsprojekten.
- Enligt stadgarna (15 §) skall SIPRI för varje räkenskapsår upprätta en verksamhetsberättelse. SIPRI framlägger emellertid, förutom det ekonomiska bokslutet, endast förteckningar per kalenderår över institutets seminarier, konferenser, besök, publikationer mm. Jag anser att SIPRI, i likhet med flertalet andra stiftelser, bör upprätta verksamhetsberättelser per budgetår som, förutom en ekonomisk redovisning, inkluderar dels en redogörelse för institutets aktiviteter, dels en beskrivning av förändringar i verksamhetens innehåll och förutsättningar.
- Den årliga revisionen bör ibland, förslagsvis inför statsmakternas femåriga anslagsbeslut, kompletteras

med en mer omfattande genomgång av SIPRIs förvaltning.

Tillsammans med den fortlöpande kvalitetskontroll av forskningen som diskuteras i avsnitt 7.1 bör härigenom en mer systematisk efterhandsgranskning av SIPRIs hela verksamhet kunna komma till stånd.

Jag vill också ta upp en annan form för finansiering av SIPRI som jag har övervägt:

SIPRI har givits ställningen som ett oberoende internationellt forskningsinstitut, för vars finansiering Sverige påtagit sig ansvaret. Detta åtagande skulle också kunna få sitt uttryck i att Sverige tillförde SIPRI stiftelsekapital i form av en s k trustfund. Realavkastningen av fonden skulle användas för att bestrida institutets utgifter. I statsbudgeten skulle det under första året ta formen av ett stort engångsanslag. Därefter skulle SIPRI inte längre belasta statsbudgeten. Förvaltandet av fonden skulle rimligen förutsätta att externa specialister anlitas. Det yttersta ansvaret för kapitalförvaltningen skulle givetvis åvila styrelsen

Fonden skulle behöva uppgå till ca 400-500 mkr för att en årlig realavkastning på omkring 5 procent skulle räcka till för SIPRIs behov. Jag har ansett det orealistiskt att föreslå ett engångsanslag i den storleksordningen. Möjligheten kan statsmakterna dock överväga att på sikt upprätta en mindre fond vars avkastning skulle bekosta vissa årligen återkommande evenemang, t ex Olof Palme Memorial Lecture eller den årliga internationella konferens som föreslås i avsnitt 7.8.

7.4 Extern finansiering

Hittills har svenska staten svarat för den helt övervägande delen av SIPRIs finansiering. Samtidigt har

statsmakterna deklarerat att man från svensk sida inte skall försöka påverka forskningsinriktningen. Kombinationen av en relativt stabil finansiering och frånvaron av yttre påtryckningar har gett SIPRI ett tämligen unikt oberoende.

Oberoendet blir mindre totalt om SIPRI söker bidrag till konkreta projekt från svenska staten eller från andra finansiärer. Det är lättare att få bidrag till vissa ändamål än till andra. Detta kan knappast undgå att påverka SIPRIs forskningsinriktning såvida inte den externa finansieringen är av helt marginell omfattning.

Jag anser det emellertid inte orimligt om SIPRIs forskning i någon mån faktiskt påverkas av de externa finansiärernas prioriteringar. De stora internationella fonderna har i regel tillgång till utomordentligt kvalificerad expertis som kan bedöma inte bara forskningens kvalitet utan även vilka forskningsbehov som är mest angelägna. Den externa påverkan bör dock inte tillåtas att bli för stor. SIPRI måste även i framtiden kunna utforma sin forskningsprofil utan alltför täta sidoblickar på vad som för tillfället kan vara "modernt". SIPRIs goda internationella anseende baseras i hög grad på institutets förmåga att under en följd av år hålla fast vid vissa forskningsområden.

Under de senaste fem åren har knappt en tiondedel av SIPRIs resurser kommit från externa källor (till de externa medlen räknar jag då även öronmärkta bidrag från UD). De externa bidragens storlek varierar kraftigt från år till år. Under budgetåret 1988/89 mottog SIPRI 443 tkr som projektbidrag från UD och 3151 tkr från utländska finansiärer, sammanlagt 18 procent av de totala inkomsterna. Bidragen var dock avsedda att användas under flera år.

Som tidigare nämnts (avsnitt 3.2) är SIPRI-forskningens beroende av externa medel mycket större än vad

dessa procentsiffror ger vid handen. De externa medlen bekostar några enskilda forskartjänster och täcker i övrigt endast s k projektkostnader, dvs kostnader för resor, seminarier mm. Det reguljära anslaget får stå för lokaler, telefon, andra administrativa kostnader, alla lönekostnader för ickeforskare etc, dvs hela "infrastrukturen".

En kraftig ökning av den externa finansieringen skulle i princip kunna leda till en situation där det reguljära anslaget finansierar hela den administrativa och understödjande basen, men där all forskning är beroende av externa bidrag. Vid svenska högskolor skall numera en viss del av de externa medlen användas som bidrag till overhead-kostnader. Om regeln tillämpas skall den kunna förebygga att externa finansiärer får ett i förhållande till bidragen oproportionerligt stort inflytande.

Att söka externa medel är mycket tidskrävande för forskarna och inte minst för direktören. En stor andel extern finansiering ger dessutom mindre flexibilitet och försvårar en långsiktig planering.

SIPRI:s styrelse slog redan 1984 fast att externa bidrag endast får accepteras om de inte är förknippade med "politiska eller andra villkor". Jag anser det angeläget att SIPRI:s styrelse utfärdar mer detaljerade riktlinjer för den externa finansieringen. I sådana riktlinjer skulle förslagsvis bl a följande element kunna ingå:

- Bidrag bör endast sökas från oberoende fonder med erkänd förmåga att bedöma forskning.
- De externa finansiärerna bör inte enbart stå för de s k projektkostnaderna, utan i möjligaste mån även för löne- och overhead-kostnader.
- Externfinansieringens andel bör sett över en flerårsperiod ligga inom intervallet 10-15 procent av SIPRI:s totala inkomster.

Jag anser inte att dessa eller liknande regler bör skrivas in i SIPRIs stadgar. Inte heller anser jag att statsmakterna på annat sätt bör föreskriva vilka regler som skall gälla. Det bör ankomma på styrelsen att reglera dessa frågor i medvetande om såväl värdet av extern finansiering som farorna med ett alltför stort beroende av externa medel.

7.5 Arbets- och skatterättsliga förhållanden

Genom en särbestämmelse i kommunalskattelagen är SIPRIs kontraktsanställda utländska forskare befriade från skatt på vissa kostnadsersättningar. SIPRI är det enda icke mellanstatliga organet i Sverige som har beviljats en sådan förmån. Statsmakterna har nyligen, i samband med skattereformen, beslutat att SIPRI-forskarna skall få behålla den partiella skattebefrielsen.

SIPRI har dragit stor nytta av bestämmelsen. Institutets utländska forskare och forskningsassistenter har i genomsnitt knappt 12 000 kr i månadslön och ungefär lika mycket i skattefria tillägg för ökade levnads-kostnader och bostadskostnader. Att ge dem motsvarande förmåner utan den partiella skattefriheten skulle mer än fördubbla SIPRIs kostnader för de utländska forskarna.

När den partiella skattebefrielsen infördes 1980 föreskrev statsmakterna att SIPRI skulle rådgöra med budgetdepartementet om de skattefria ersättningarnas storlek. Något sådant samråd har inte ägt rum under senare år. Finansdepartementet har heller inte aktualiserat saken, vilket jag tolkar som att man godkänner den praxis som nu tillämpas.

Några ytterligare skattemässiga undantagsbestämmelser för SIPRI är enligt min mening inte påkallade. Behovet av sådana undantag kommer f ö att minska genom skattereformen.

Det finns inte heller tillräckliga motiv för några arbetsrättsliga undantagsbestämmelser. I fråga om MBL-reglerna delar jag SIPRI-utredningens bedömning 1979 att det är "naturligt och ofrånkomligt att den arbetsplatsdemokratiska samhällsutvecklingen i världslandet Sverige återspeglas inom SIPRI". De informationsrutiner mellan arbetsgivare och personalorganisationer som MBL föreskriver kan regleras närmare genom lokala avtal och bör på en väl fungerande arbetsplats vara till nytta och inte till skada för verksamheten. Arbetsgivaren behåller det slutliga avgörandet om parterna är oeniga.

För en internationell forskningsinstitution av SIPRIs karaktär är det angeläget att forskare och forskningsassistenter inte stannar för länge på sina poster. SIPRI har funnit att lagen om anställningsskydd (LAS) inte otvetydigt medger tidsbegränsad kontraktsanställning av forskare. Institutet och Statstjänstemannaförbundet (ST) har därför slutit avtal 1978 och 1979 som gör det möjligt att anställa forskare resp forskningsassistenter på tidsbegränsade kontrakt. Dessa avtal torde vara normerande även för forskare som inte är anslutna till ST.

Så länge avtalen är giltiga finns det inget behov av att införa någon undantagsbestämmelse för SIPRI genom ändring i LAS eller på annat sätt. Jag förutsätter dock att behovet av tidsbegränsade anställningar vid SIPRI och jämförbara institutioner beaktas vid framtida översyner inom arbetsrättens område.

Statlig reglering av löne- och anställningsvillkor tillämpas för all lokalanställd personal. Även för forskarna och forskningsassistenterna tillämpas det statliga regelverket i stor utsträckning. Statsmakternas hittillsvarande beslut har dock endast inneburit att tio särskilt angivna tjänster skall omfattas av den statliga regleringen. I fortsättningen bör statlig reglering inte föreskrivas av statsmakterna. SIPRI och

dess personal kan då i fortsättningen välja att tillämpa de statliga avtalsreglerna eller att förhandla om övergång till ett annat system. Som en konsekvens härav kan andra stycket av 7 § i stadgarna utgå. Eftersom institutets direktör även i fortsättningen bör utses av regeringen så torde dock hans/hennes anställningsvillkor liksom hittills få fastställas under medverkan av regeringskansliet.

En omförhandling av anställningsvillkoren torde öppna möjligheter till en fördelaktigare lösning av pensionsfrågan.

7.6 SIPRIs ledning och organisation

7.6.1 Statens nuvarande inflytande

SIPRI är oberoende då det gäller forskningens inriktning. Däremot beslutar svenska regeringen i en rad organisatoriska frågor. Regeringen har hittills

- utfärdat och reviderat stadgar för SIPRI,
- utfärdat årliga regleringsbrev som bl a anger hur stor del av statsanslaget som får användas för lönekostnader,
- utsett styrelsen och dess ordförande,
- utsett direktören,
- utsett biträdande direktören och definierat dennes funktioner inom institutet.

Dessutom har hittills statlig tjänstereglering tillämpats för SIPRIs anställda utom de kontraktsanställda forskarna.

Det nyinrättade The Stockholm Environment Institute (SEI) har liksom SIPRI en internationellt sammansatt styrelse och forskarkår och är oberoende i fråga om forskningsinriktning. Tjänsterna på SEI är inte statligt reglerade och det är styrelsen och inte regeringen som utser direktör och biträdande direktör. Rege-

ringens inflytande består i att utfärda stadgar och tillsätta styrelsen och dess ordförande.

7.6.2 Styrelsens sammansättning, arbetsformer och roll

Mot bakgrund av den senaste internationella händelseutveckling, vars möjliga inverkan på institutets verksamhet diskuteras i avsnitt 7.2.1 ovan, anser jag att styrelsen bör breddas. Det vore en fördel att till styrelsen kunna knyta ledamöter också från exempelvis USA, Sovjetunionen, Japan, olika regioner i tredje världen etc. För att underlätta detta föreslår jag att styrelsen utvidgas från åtta till tio ledamöter. När det gäller rätten att nominera styrelsemedlemmar bör inga ändringar ske, men regeringen skall självfallet ha rätt att frångå nomineringarna och även att utse någon som inte har nominerats.

Det har diskuterats om hittillsvarande praxis med en svensk ordförande och en utländsk direktör borde ändras. Jag anser att den nuvarande ordningen är bra. Ordföranden och direktören bör inte vara av samma nationalitet. I en styrelse som sammanträder så sällan och som är så geografiskt spridd får ordföranden ofrånkomligen en stor arbetsbörda och ett stort ansvar. Uppgifterna innefattar bl a kontakter under hand med övriga styrelseledamöter, diskussioner med SIPRIs direktör och personal samt kontakter med svenska myndigheter. Inte minst från sistnämnda synpunkt är det en stor fördel om ordföranden är svensk. Därav följer att institutsdirektören även i fortsättningen bör vara rekryterad från ett annat land än Sverige.

Arbetsfördelningen mellan SIPRIs styrelse och dess direktör regleras i stadgarna endast genom en mycket allmänt formulerad bestämmelse (9 §) enligt vilken styrelsen avgör "viktigare frågor rörande stiftelsens verksamhet, organisation och ekonomiska förvaltning".

Vad som skall anses vara viktigare frågor måste givetvis styrelsen själv avgöra. I bifogade förslag till nya stadgar (bil 2) finns för ordningens skull en bestämmelse (9 §) om att styrelsen bör besluta om arbetsordningen för institutet.

Styrelsen sammanträder numera vanligtvis två gånger per år under 1-2 dagar i Stockholm. Även om det vore en fördel med tätare sammanträden, så inses lätt svårigheterna i att oftare samla en internationell styrelse bestående av mycket upptagna personer.

SIPRI:s styrelseledamöter har idag inga arvoden. Däremot får de naturligtvis ersättning för rese- och uppehållskostnader i samband med styrelsemöten. Jag anser att ett arvode per sammanträdesdag i fortsättningen bör utgå med belopp som regeringen beslutar. En lämplig nivå kan vara 200-300 dollar per sammanträdesdag. Ordföranden bör i framtiden erhålla ett särskilt arvode.

7.6.3 Direktör och biträdande direktör

Det finns skäl för att SIPRI:s direktör skulle utses av styrelsen och inte av regeringen, som nu är fallet. Direktören borde i så fall lämpligen vara föredragande inför styrelsen och inte röstberättigad ledamot. Det skulle både symboliskt och praktiskt innebära en maktförskjutning till direktörens nackdel och styrelsens fördel. Styrelsen kan emellertid, som nämnts, inte väntas sammanträda mer än ett par gånger per år. Direktören måste alltså i praktiken ta på sig ansvaret för många viktiga beslut. Att i det läget försvaga hans/hennes formella ställning i förhållande till styrelsen förefaller inte välbetänkt. I praktiken har självfallet styrelsen ett stort inflytande över vem som utses till direktör även om regeringen har det slutliga avgörandet.

Däremot har jag inte funnit tillräckliga skäl för att regeringen i fortsättningen skall utse en biträdande direktör och än mindre för att den skall definiera arbetsuppgifterna för tjänstens innehavare. Det torde vara ovanligt att regeringen går så djupt in i en oberoende stiftelses organisation. Jag anser också att det är olämpligt med tanke på SIPRIs oberoende ställning.

Detta skall inte tolkas som en rekommendation att tjänsten bör avskaffas. Det finns goda skäl för en ställföreträdartjänst med ungefär det innehåll som SIPRI-utredningen föreslog 1979. En sådan tjänst kan medge en välbehövlig avlastning för direktören när det gäller institutets administration i vid mening, förhandlingar, informationsfrågor mm. Det skulle göra det möjligt för direktören att koncentrera sig på institutets huvuduppgift, nämligen forskningen, och även ägna mer tid åt sin egen forskning. Jag anser emellertid att det bör vara styrelsens och inte regeringens sak att besluta i frågan. Styrelsen bör då även ha möjlighet att överväga alternativa lösningar, t ex att inte tillsätta någon biträdande direktör alternativt att låta någon av avdelningscheferna samtidigt fungera som biträdande direktör.

I stadgarna från 1980 och i en del av SIPRIs praxis under början av 1980-talet finns ett element av maktfördelning mellan direktör och biträdande direktör. Stadgarna säger visserligen (10 §) att direktören ensam beslutar i frågor som inte skall avgöras av styrelsen, men i samma paragraf ges biträdande direktören föredragningsrätt inför styrelsen. I SIPRI-utredningen betonades att det borde vara fråga om en självständig föredragningsrätt.

I diskussionen antyds ibland att det bör finnas en slags triangulär balans mellan direktör, biträdande direktör och styrelsens ordförande. Ett sådant arrangemang torde emellertid ställa orimliga krav på berör-

da personer. Det leder till organisatoriska oklarheter och konfliktrisker. Direktören och en ev biträdande direktör måste vara ett väl fungerande team, som talar med en stämma inför styrelsen och personalorganisationerna. Det yttersta ansvaret för institutets dagliga ledning och för tillämpningen av stadgar och bestämmelser måste vila på direktören. Här har i praktiken inte den biträdande direktören mer inflytande än vad direktören vill ge honom/henne. Men självfallet är det den biträdande direktörens (och den administrativa chefens) uppgift att hålla direktören väl informerad om innehållet i svenska lagar och bestämmelser.

7.7 Vetenskapliga rådet

Den ursprungliga tanken var att SIPRIs vetenskapliga råd skulle ha 24 medlemmar, sammanträda ofta och ha en viktig inspirerande och granskande roll. I praktiken har rådet bara sammanträtt fyra gånger under SIPRIs tjugofemåriga existens och dess inverkan på institutets forskning har varit mycket begränsad. Enligt statsmakternas beslut 1980 och de nya stadgarna skall rådet sammanträda minst en gång vart femte år. De senaste mötena hölls 1983 och 1988. Det förefaller att vara en allmän uppfattning att utbytet av dessa möten knappast motsvarade kostnaderna.

Rådsledamöternas mandat är inte tidsbegränsade och SIPRI har under de senaste åren inte utsett några nya ledamöter. Det har lett till att antalet ledamöter nu endast är 19 och att medelåldern är över 70 år.

Jag anser att det vetenskapliga rådet bör finnas kvar, dels för att det kan vara värdefullt för SIPRI med en sakkunnig referensgrupp, dels för att ett avskaffande kunde ge ett felaktigt intryck.

Ett sätt att öka utbytet av det vetenskapliga rådet kunde vara att rådet sammanträdde varje år och att nya

ledamöter gavs tidsbegränsade mandat. Så täta möten skulle dock sannolikt innebära en större administrativ och ekonomisk belastning på SIPRI än vad mötenas värde skulle motivera. I stället rekommenderar jag en förändring enligt följande linjer:

- I stadgarna sägs endast att det skall finnas ett vetenskapligt råd och att styrelsen utser ledamöterna i rådet. Styrelsen avgör själv hur många ledamöterna skall vara och efter vilka kriterier de skall väljas. Styrelsen skulle alltså kunna välja att flerdubbla antalet.
- Kravet att styrelsen skall mötas minst vart femte år avskaffas.

Denna ordning skulle påminna om systemet med korresponderade ledamöter som finns hos många akademier. De som utses att ingå i SIPRIs vetenskapliga råd skulle betraktas som hedersledamöter - "honorary fellows" - som i kraft av sin kompetens och erfarenhet och sina kontakter utgör en resurs som SIPRI kan använda sig av för råd och stöd när det gäller forskningsverksamheten. Inte minst om forskningsprogrammet vidgas borde SIPRIs forskare kunna dra nytta av en sådan referensgrupp med bred internationell sammansättning. Behovet av tidsbegränsade mandat torde bortfalla med den uppläggning som här skisserats.

7.8 Årlig konferens om internationell säkerhet och nedrustning

SIPRI framlägger varje år ett omfattande forskningsmaterial. Institutets publikationer har begränsade upplagor och läses huvudsakligen av specialister. Genom massmediernas referat får forskningsresultaten en vidare spridning. Jag anser likväl att SIPRIs forskningsresultat förtjänar ytterligare spridning till både specialister och allmänhet. Informationsverksamheten bör ges hög prioritet i ett institut av SIPRIs karaktär. Det är t ex angeläget att SIPRI i så stor

utsträckning som resurserna tillåter publicerar sammanfattningar och populärapplagor av sina skrifter.

Konferenser kan vara en metod att dels främja utbytet med forskare och andra specialister, dels rikta allmänhetens uppmärksamhet på säkerhets- och nedrustningsfrågorna. SIPRI har, tack vare sin starka internationella position, goda förutsättningar att fungera som värd för sådana konferenser.

Sedan 1987 anordnar SIPRI årligen de s k Olof Palme Memorial Lecture, där en välkänd politiker, militär eller forskare talar över ett aktuellt ämne. Evenemanget har blivit en uppskattad mötespunkt för personer som är intresserade av säkerhets- och nedrustningsfrågor. Hittills har SIPRI täckt kostnaderna inom sin ordinarie budget.

Jag föreställer mig att det kunde vara av värde att utvidga detta evenemang till en större årlig konferens. Förslagsvis kunde konferensen inledas med Olof Palme Memorial Lecture. Därefter kunde följa andra föreläsningar, seminarier, någon paneldebatt etc. Kretsen av inbjudna skulle kunna vidgas till att omfatta fler forskare, politiker, journalister m fl från olika länder. En del av konferensen kunde eventuellt få en rent vetenskaplig karaktär med huvudsakligen forskare som deltagare.

En alternativ möjlighet kunde vara att knyta en årlig konferens till SIPRIs årsbok. För närvarande presenteras denna varje år vid en presskonferens. Ledande internationella nyhetsorgan ägnar ganska stort utrymme åt innehållet i boken. Publiceringen kunde vara ett lämpligt tillfälle för en konferens kring de frågor och utvecklingstendenser som årsboken behandlar.

En årlig SIPRI-konferens skulle förutsätta särskilt ekonomiskt stöd från svenska staten. Jag föreslår att SIPRI diskuterar frågan och att statsmakterna förkla-

rar sig beredda att positivt pröva en eventuell framställning från institutets styrelse.

7.9 Stadgeändring

I avsnitten 7.6 och 7.7 föreslås vissa stadgeändringar som berör ansvarsfördelningen mellan styrelsen och direktören, den biträdande direktörens ställning samt det vetenskapliga rådets sammansättning och funktion. Därutöver föreslår jag några mindre justeringar och omformuleringar av stadgarna, bl a följande:

Enligt 3 § skall stiftelsen "samarbete med myndigheter, organisationer, institutioner och enskilda såväl i de nordiska länderna som i andra länder". En fungerande forskningsinstitution måste naturligtvis upprätthålla nära kontakter med åtskilliga institutioner i omvärlden. Jag ser dock inget behov av att ange sådana självklarheter i stadgarna. Dessutom är SIPRI en del av det internationella forskarsamfundet snarare än av det svenska eller nordiska. Paragrafen bör alltså kunna utgå.

Enligt 7 resp 8 § skall institutets forskare och ledamöterna i det vetenskapliga rådet rekryteras från olika geografiska regioner. Det kravet bör kvarstå i stadgarna. Däremot behöver, av uppenbara skäl, stadgarna knappast längre innehålla något krav på att "olika politiska och ekonomiska system" skall vara företrädna.

Enligt 10 § i nuvarande stadgar skall ärenden som inte avgörs av styrelsen avgöras av institutsdirektören ensam. Ordet "ensam" tillfördes 1980 samtidigt som den biträdande direktörens befogenheter reglerades i stadgarna. Jag anser att ordet "ensam" nu kan utgå.

För formens och ordningens skulle bör stadgarna kompletteras med regler för stadgeändring och för upplös-

ning av stiftelsen.

- - - -

I bil 2 återfinns i samlad form mitt förslag till reviderade stadgar för SIPRI.

Kommittédirektiv

BILAGA

Dir. 1990:

Utredning av SIPRI:s framtida finansiering

Dir. 1990:17

Beslut vid regeringssammanträde 1990-04-19.

Statsrådet Hjelm-Wallén anför.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas för att pröva SIPRI:s finansiella och administrativa villkor.

Bakgrund

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) har under snart 25 års verksamhet bedrivit en enligt skilda bedömare och avnämare högklassig forskning. Som ett oberoende och internationellt institut inom freds- och konfliktforskning har SIPRI varit av stor vikt för den internationella debatten om säkerhetspolitik och nedrustningsproblem.

Sedan SIPRI grundades år 1966 (prop. 1966:76, SU88, rskr. 203) har många förhållanden av relevans för SIPRI:s verksamhet förändrats, ofta på ett genomgripande sätt. Detta är fallet vad gäller svensk arbetsrättslig och annan lagstiftning, kostnaderna för de forsknings- och andra tjänster SIPRI upphandlar, den internationella miljö institutet verkar i, samt de önskemål och synpunkter som framförs rörande SIPRI:s forskning. Sådana förändringar har tidigare belysts i skilda sammanhang: i SIPRI:s anslagsframställningar, i debatten i riksdagen, i betänkanden (UU 1977/78:11), i utredningsväsendet (Ds UD 1979:1) samt i proposition 1979/80:106 om SIPRI:s organisation och verksamhetsformer.

Därutöver har SIPRI:s verksamhetsområde ökat i volym och komplexitet under 1980-talet. Vidare har de besparingskrav som ställts på statsbudgeten

begränsat möjligheterna att möta SIPRI:s resurskrav, så som de formulerats av dess styrelse.

Mot denna bakgrund finner jag det angeläget att förutsättningslöst pröva SIPRI:s finansiella och administrativa villkor.

Uppdragets omfattning

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas härför. Utredaren bör föreslå sådana förändringar som bedöms lämpade att ge institutet möjligheter att vidmakthålla sin ambitionsnivå och säkerställa en oberoende ställning. Utredaren bör inhämta synpunkter från bl.a. institutets styrelse, ledning, forskarkollegium och personalorganisationer. Utredaren skall beakta direktiven 1984:5 till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagets inriktning. Utredningsuppdraget skall vara slutfört senast den 31 augusti 1990.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen be-
myndigat chefen för utrikesdepartementet

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppdrag att utföra den nämnda utredningen,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta tredje huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hennes hemställan.

(Utrikesdepartementet)

SIPRI:s stadgar och utredningens förslag till stadgeändringNuvarande stadgarFörslag till ny lydelse

1 §

1 §

Stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut består av medel, som riksdagen eller annan anvisar för det ändamål som anges i 2 §.

/oförändrad/

2 §

2 §

Stiftelsen har till ändamål att i enlighet med de grunder för bidrag riksdagen godkänt med anledning av propositionerna 1966:76 och 1979/80:106 bedriva vetenskaplig forskning i konflikt- och samarbetsfrågor av betydelse för internationell fred och säkerhet i syfte att söka ge bidrag till förståelsen av betingelserna för fredliga lösningar av mellanstatliga konflikter och för en stabil fred.

/oförändrad/

3 §

Stiftelsen skall inom sitt verksamhetsområde samarbeta med myndigheter, organisationer, institutioner och enskilda såväl i de nordiska länderna som i andra länder.

/utgår/

4 §

Stiftelsen leds av en styrelse som består av en ordförande, institutsdirektören samt sex andra ledamöter. Styrelsen utser inom sig en vice ordförande. Ordföranden och andra styrelseledamöter än institutsdirektören förordnas av regeringen för högst fem år efter förslag av styrelsen, det vetenskapliga rådet, forskarkollegiet och arbetstagarorganisationerna. Ett sådant förordnande kan förlängas en gång med högst fem år.

5 §

Styrelsen har sitt säte i Stockholm.

6 §

Hos stiftelsen finns en institutsdirektör, som är institutets chef, och en biträdande direktör. Hos stiftelsen finns i övrigt personal enligt särskilda föreskrifter eller andra beslut som regeringen meddelar samt forskare och annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

3 §

Stiftelsen leds av en styrelse som består av en ordförande, institutsdirektören samt åtta andra ledamöter. Styrelsen utser inom sig en vice ordförande. Ordföranden och andra styrelseledamöter än institutsdirektören förordnas av regeringen för högst fem år efter förslag av styrelsen, det vetenskapliga rådet, forskarkollegiet och arbetstagarorganisationerna. Ett sådant förordnande kan förlängas en gång med högst fem år.

4 §

Stiftelsen har sitt säte i Stockholm.

5 §

Hos stiftelsen finns en institutionsdirektör, som är institutets chef samt forskare och annan personal i mån av behov och tillgång till medel. Forskarna bör rekryteras från olika geografiska regioner.

7 §

Institutsdirektören förordnas av regeringen för högst fem år efter förslag av styrelsen, det vetenskapliga rådet, forskarkollegiet och arbetstagareorganisationerna. Förordnandet kan förlängas en gång med högst fem år. Tjänsten som biträdande direktör tillsätts av regeringen efter förslag av styrelsen och arbetstagareorganisationerna. Andra tjänster tillsätts och annan personal anställs av stiftelsen.

Anställningsvillkoren för tjänsterna som institutets direktör och biträdande direktör samt för övriga av regeringen inrättade tjänster fastställs under medverkan av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Anställningsvillkoren för forskarna bestäms i kontrakt.

Forskarna bör rekryteras från olika geografiska regioner samt olika politiska och ekonomiska system.

8 §

Som rådgivande organ till styrelsen finns ett vetenskapligt råd. Rådet består av 24 ledamöter. Avgår eller avlider en ledamot utses en ny ledamot av

6 §

Institutsdirektören förordnas av regeringen för högst fem år efter förslag av styrelsen, det vetenskapliga rådet, forskarkollegiet och arbetstagarorganisationerna. Förordnandet kan förlängas en gång med högst fem år.

7 §

Som rådgivande organ till styrelsen finns ett vetenskapligt råd, vars ledamöter utses av styrelsen. Ledamöterna bör komma från olika geografiska regioner.

styrelsen. Rådets ledamöter bör tillhöra stater inom olika geografiska regioner och med olika politiska och ekonomiska system. Till ledamot får utses endast den som har vetenskaplig kompetens eller praktisk erfarenhet från arbete med internationella frågor.

Rådet sammanträder i Stockholm minst en gång vart femte år.

9 §

Av styrelsen avgörs viktigare frågor rörande stiftelsens verksamhet, organisation och ekonomiska förvaltning.

8 §

Av styrelsen avgörs viktigare frågor rörande stiftelsens verksamhet, organisation och ekonomiska förvaltning. Ärenden som inte skall avgöras av styrelsen avgörs av institutsdirektören.

10 §

Ärenden som inte skall avgöras av styrelsen avgörs av institutsdirektören ensam. När institutsdirektören är förhindrad att utöva sin tjänst utövas den av biträdande direktören. Under styrelsen och institutsdirektören ansvarar den biträdande direktören för löpande administrativa ärenden med uppgift att föredra sådana ärenden inför styrelsen. Biträdande direktören är sekreterare vid styrelsens sammanträden.

9 §

Vid institutet skall finnas en av styrelsen fastställd arbetsordning.

11 §

Hos stiftelsen finns ett forskarkollegium. Ledamöter av detta är institutsdirektören, biträdande direktören samt stiftelsens forskare och forskningsassistenter. Institutsdirektören eller, i dennes frånvaro, biträdande direktören är forskarkollegiets ordförande.

Forskarkollegiet bereder ärenden som skall avgöras av styrelsen eller institutsdirektören och som rör planeringen och genomförandet av stiftelsens forskning samt spridningen av forskningsresultaten.

12 §

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden, när denne finner det lämpligt eller när minst fyra ledamöter begär det.

Styrelsen är beslutsför när ordföranden och minst fyra andra ledamöter är närvarande.

10 §

Hos stiftelsen finns ett forskarkollegium. Ledamöter av detta är institutsdirektören samt stiftelsens forskare och forskningsassistenter. Institutsdirektören är forskarkollegiets ordförande.

Forskarkollegiet bereder ärenden som skall avgöras av styrelsen eller institutsdirektören och som rör planeringen och genomförandet av stiftelsens forskning samt spridningen av forskningsresultaten.

11 §

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden, när denne finner det lämpligt eller när minst fem ledamöter begär det.

Styrelsen är beslutsför när ordföranden och minst fem andra ledamöter är närvarande.

Som styrelsens beslut gäller den mening som de flesta enar sig om eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

13 §

Vid styrelsens sammanträden förs protokoll. Av detta skall framgå vilka som varit närvarande, styrelsens beslut och de skiljaktiga meningar som uttalats. Protokollet justeras av ordföranden och ytterligare en ledamot av styrelsen.

14 §

Stiftelsens räkenskapsår löper från den 1 juli till och med den 30 juni nästa år.

15 §

För varje räkenskapsår skall det upprättas en verksamhetsberättelse.

16 §

Styrelsens och institutsdirektörens förvaltning samt stiftelsens räkenskaper skall varje år granskas av två revisorer. Revisorerna utses av regeringen för fem räkenskapsår.

Som styrelsens beslut gäller den mening som de flesta enar sig om eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

12 §

Vid styrelsens sammanträden förs protokoll. Av detta skall framgå vilka som varit närvarande, styrelsens beslut och de avvikande meningar som uttalats. Protokollet justeras av ordföranden och ytterligare en ledamot av styrelsen.

13 §

/oförändrad/

14 §

För varje räkenskapsår skall det upprättas en årsredovisning inkluderande årsbokslut och verksamhetsberättelse.

15 §

/oförändrad/

17 §

Revisorerna skall varje år före utgången av september lämna en revisionsberättelse till utrikesdepartementet.

18 §

Stiftelsen är undantagen från tillsyn enligt lagen (1929:116) om tillsyn över stiftelser.

16 §

Årsredovisning med revisionsberättelse skall varje år före utgången av september överlämnas till utrikesdepartementet.

17 §

/oförändrad/

18 §

Fråga om ändring av stiftelsens stadgar eller om upplösning av stiftelsen prövas av regeringen.

Regeringen avgör hur stiftelsens tillgångar skall användas om stiftelsen upplöses.

Marianne Svensson
1990-08-21

Bilaga 3

Hur anställnings- och arbetsvillkoren regleras för SIPRIs anställda

A. Personalkategorier

SIPRI har för närvarande ca 50 anställda. De kan delas in i följande personalkategorier:

- personal som har tjänst enligt den personalförteckning som regeringen fastställt
- forskare
- annan personal.

När SIPRI bildades fastställde regeringen en förteckning över de tjänster som skulle finnas vid institutet. Totalt fanns nio tjänster upptagna i förteckningen. Den nu gällande "av regeringen fastställda" personalförteckningen är från 1977 och innehåller följande tio tjänster:

- 1 institutsdirektör
- 1 biträdande direktör
- 1 bibliotekarie
- 1 kamrerare
- 5 assistenter
- 1 expeditivakt.

Dessa tjänster särbehandlas fortfarande i förhållande till de tjänster som SIPRI inrättar. I regleringsbrevet för budgetåret 1990/91 anges t ex att SIPRI skall betala lönekostnadspålägg till UD "för anställda med anställning upptagen på personalförteckning enligt regleringsbrevet för budgetåret 1977/78".

Hos SIPRI finns f n ca 20 forskare och forskningsassistenter. De flesta är kontraktsanställda för viss tid.

Övrig personal hos SIPRI, ca 20 personer, är anställda med arvode motsvarande viss lönegrad och tjänstetidsklass (fr o m den 1 januari 1990 med krontalsbelopp). Anställningen gäller i regel tills vidare.

B. Behörighet att bestämma anställnings- och arbetsvillkoren

När SIPRI bildades föreslogs att institutets fast anställda personal skulle redovisas i en av regeringen fastställd personalförteckning och att statens arbetsgivarverk (SAV), skulle få rätten att förhandla för institutet "i fråga om tjänster inom den fasta personalorganisationen". För forskare föreslogs att en individuell lönesättning skulle tillämpas och att institutets styrelse skulle få rätt att avgöra dessa frågor (prop 1966:76).

Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget att regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, "skall medverka vid reglering av anställningsvillkoren för tjänster som förs upp på institutets personalförteckning". Därmed fick också SAV behörighet att genom kollektivavtal eller på annat sätt reglera anställnings- och arbetsvillkoren för dessa tjänster. För att SAV skall ha rätt att förhandla för icke-statlig arbetsgivares räkning krävs nämligen att det finns en lag eller ett riksdagsbeslut som anger att anställningsvillkoren skall fastställas under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer (1 § lagen /1965:576/ om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m.m.).

I beslut den 29 juni 1966 föreskrev regeringen med stöd av 8 § ställföreträdarlagen att fråga som enligt lagen ankommer på SAV skall, med undantag av fråga om lockout, handläggas av regeringen vad gäller lön för tjänsten som institutsdirektör och av institutet vad gäller tjänster som forskare.

Regeringen fastställde samma dag stadgar för SIPRI där ovanstående uttrycks på följande sätt:

"6 §. Hos stiftelsen finnes en institutsdirektör och andra tjänstemän i enlighet med en personalförteckning som Kungl. Maj:t fastställer. Stiftelsen äger anställa forskare och annan personal i mån av behov och tillgång på medel."

Enligt 7 § stadgarna skall anställningsvillkoren för forskarna bestämmas i kontrakt. Anställningsvillkoren för tjänsterna som förts upp på personalförteckningen skall

fastställas under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, d v s under statlig medverkan.

Regeringen fastställde nya stadgar för SIPRI 1980. 6-7 §§ har nu följande lydelse:

"6 §

Hos stiftelsen finns en institutsdirektör, som är institutets chef, och en biträdande direktör. Hos stiftelsen finns i övrigt personal enligt särskilda föreskrifter eller andra beslut som regeringen meddelar samt forskare och annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

7 §

Institutsdirektören förordnas av regeringen för högst fem år efter förslag av styrelsen, det vetenskapliga rådet, forskarkollegiet och arbetstagareorganisationerna. Förordnandet kan förlängas en gång med högst fem år. Tjänsten som biträdande direktör tillsätts av regeringen efter förslag av styrelsen och arbetstagareorganisationerna. Andra tjänster tillsätts och annan personal anställs av stiftelsen.

Anställningsvillkoren för tjänsterna som institutets direktör och biträdande direktör samt för övriga av regeringen inrättade tjänster fastställs under medverkan av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Anställningsvillkoren för forskarna bestäms i kontrakt.

Forskarna bör rekryteras från olika geografiska regioner samt olika politiska och ekonomiska system."

För personalkategorin "annan personal" anges inte, vare sig i stadgarna eller i annat regeringsbeslut, hur anställningsvillkoren skall regleras. SIPRI måste därför anses ha behörighet att reglera villkoren för dem enligt eget bestämmande.

SIPRI anställer denna personal med arvode motsvarande viss lönegrad och tjänstetidsklass (fr o m den 1 januari 1990 med krontalsbelopp). Samma anställningsvillkor tillämpas för dem som för de anställda med tjänster upptagna i personalförteckningen. I avlönings- och pensionshänseende behandlas de med andra ord som om de hade statligt reglerade tjänster.

De forskare och forskningsassistenter som är anställda tills vidare är också arvodestanställda och behandlas i avlönings- och pensionshänseende av SIPRI som om de hade statligt reglerade anställningar.

C. Kollektivavtal om lön m m

Flera av de kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor som SAV och huvudorganisationerna (SACO, SF respektive TCO-S) sluter, gäller som nämnts också för vissa arbetstagare som inte är statligt anställda. Exempel på sådana avtal är sektoravtalet för civil statsförvaltning (SA-C) samt allmänna pensionsavtalet för statliga och vissa andra tjänstemän (PA).

I SA-C regleras löne- och anställningsvillkoren för de icke-statliga tjänster och tjänstemän som anges i bilaga till de inledande bestämmelserna i avtalet. För SIPRI anges i bilagan att avtalet gäller "alla tjänstemän hos SIPRI". Med hänsyn till vad som sagts ovan om SAVs behörighet, gäller avtalet dock endast dem som har tjänst enligt personalförteckningen.

I bilaga till allmänna pensionsavtalet anges att avtalet tillämpas på innehavare av följande tjänster hos SIPRI:

- lönetjänster
- arvodestjänst med lönebidrag.

De lönetjänster som finns hos SIPRI är de tio tjänster som finns upptagna i personalförteckningen från 1977. För dessa betalar SIPRI ett belopp motsvarande 11% av lönekostnaderna till UD (s k reducerat lönekostnadspålägg). SIPRI har en arbetstagare som är anställd med lönebidrag.

Enligt förordningen (1987:1060) om tjänstepension för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning (PISA) skall det allmänna pensionsavtalet även tillämpas på arbetstagare hos SIPRI som har arvode motsvarande statlig lönegrad och som inte är kontraktsanställd. För dessa arbetstagare betalar SIPRI en pensionsavgift på 11% till statens löne- och pensionsverk (SPV). I pensionshänseende jämföras således de arvodesanställda med dem som har statligt reglerade tjänster.

Sedan den 1 januari 1990 har de anställda hos SIPRI individuell lön (krontalslön). PISA behöver därför ändras.

Slutligen kan tilläggas att de lagar och förordningar som gäller för arbetstagare hos staten i huvudsak också gäller för arbetstagare med statligt reglerad anställning. För de arbetstagare hos SIPRI som har tjänst enligt personalförteckningen gäller exempelvis följande författningar: lagen (1976:600) om offentlig anställning, anställningsförordningen (1965:601), tjänstledighetsförordningen (1984:111) och förordningen (1984:1013) om sjukvård m.m. i statligt reglerade anställningar.

D. Kommentarer

En enhetlig reglering av anställnings- och arbetsvillkoren för SIPRIs anställda skulle underlätta den administrativa hanteringen av personalfrågorna.

De tjänster som finns upptagna i personalförteckningen från 1977 har som tidigare nämnts en annan status än de tjänster SIPRI själva inrättar. Det kan ifrågasättas om denna skillnad idag är befogad. Vad gäller löne- och anställningsvillkor behandlas flertalet anställda i praktiken som om de hade statligt reglerade tjänster.

Det kan också påpekas att SIPRI för sina anställda (utom för kontraktsanställda forskare) betalar ca 50% av lönekostnaderna i sociala avgifter. Förutom arbetsgivaravgiften, som f n är 38,97%, tillkommer 11% i pensionsavgift eller reducerat lönekostnadspålägg för de anställda som har rätt till statlig pension. Som jämförelse kan nämnas att statliga arbetsgivare f n betalar 41,5% i lönekostnadspålägg.

Eftersom den statliga pensionen samordnas med den allmänna pensionen (folkpension och ATP) utgår för de flesta en mycket liten statlig pension, eller ingen alls, utöver den allmänna pensionen.

Statens offentliga utredningar 1990

Kronologisk förteckning

1. Företagsförvärv i svenskt näringsliv. I.
2. Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. S.
3. En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. U.
4. Transportrådet. K.
5. Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld. Fö.
6. Förbud mot tjänstehandel med Sydafrika m.m. UD.
7. Lagstiftning för reklam i svensk TV. U.
8. Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn. Idéskisser och bakgrundsmaterial. S.
9. Kostnader för fastighetsbildning m. m. Bo.
10. Strömngatan 18 - Sveriges statsministerbostad. SB.
11. Vidgad vuxenutbildning för utvecklingsstörda. U.
12. Meddelarrätt. Ju.
13. Översyn av sjölagen 2. Ju.
14. Långtidsutredningen 1990. Fi.
15. Beredskapen mot oljeutsläpp till sjöss. Fö.
16. Storstadstrafik 5 - ett samlat underlag. K.
17. Organisation och arbetsformer inom bilateralt utvecklingsbistånd. UD.
18. Lag om folkbokföringsregister m.m. Fi.
19. Handikapp och välfärd? - En lägesrapport. S.
20. Valfärd och segregation i storstadsregionerna. SB.
21. Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. ME.
22. Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. Bilagedel. ME.
23. Tomträttsavgäld. Bo.
24. Ny kommunallag. C.
25. Konkurrensen inom livsmedelssektorn. C.
26. Förmånssystemet för värnpliktiga m. fl. Fö.
27. Post & Tele - Affärsverk med regionalt och socialt ansvar. K.
28. Att följa upp kommunal verksamhet - En internationell utblick. C.
29. Tobakslag. S.
30. Översyn av upphovsrättslagstiftningen. Ju.
31. Perspektiv på arbetsförmedlingen. A.
32. Staden. SB.
33. Urban Challenges. SB.
34. Stadsregioner i Europa. SB.
35. Storstädernas ekonomi 1982-1996. SB.
36. Storstadsliv. Rika möjligheter - hårda villkor. SB.
37. Författningsreglering av nya importrutiner m.m. Fi.
38. Översyn av naturvårdslagen m.m. ME.
39. Konstnärens villkor. U.
40. Kärnkraftsavveckling - kompetens och sysselsättning. ME.
41. Tio år med jämställdhetslagen - utvärdering och förslag. C.
42. Internationellt ungdomsutbyte. C.
43. Förenklad statistikreglering; med förslag till lag om den statliga statistikframställningen. C.
44. Demokrati och makt i Sverige. SB.
45. Kapitalavkastningen i bytesbalansen. Fi.
46. Särskild skatt i den finansiella sektorn. Fi.
47. Beskattning av stipendier. Fi.
48. Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn, del III. S.
49. Arbete och hälsa. A.
50. Ny folkbokföringslag. Fi.
51. SÄPO Säkerhetspolisens arbetsmetoder, personalkontroll och meddelarfrihet. C.
52. Utbyte av utländska körkort. K.
53. I skuggan av de stora - De mindre partiernas villkor i kommunalpolitiken. C.
54. Arbetslivsforskning - Inriktning, organisation, finansiering. A.
55. Flygplats 2000 - De svenska flygplatserna i framtiden. K.
56. Skatt på lotterier och spel. Fi.
57. Personalutbildning inom totalförsvaret. Fö.
58. Konkurrens i inrikesflyget. C.
59. Sätt värde på miljön! Miljöavgifter och andra ekonomiska styrmedel. M.
60. Skada av vilt. Jo.
61. Skärpt tillsyn - huvuddrag i en reformerad datalag. Ju.
62. Konkurrensen inom bygg/bosektorn. C.
63. Svensk lönestatistik. C.
64. Årlig revision i statsförvaltningen. C.
65. Folkhögskolan i framtidsperspektiv. U.
66. Det fria bildningsarbetet. Debattinlägg om folkbildningen och folkhögskolan i framtiden. U.
67. Återbetalning av mervärdesskatt till utländska företagare. Fi.
68. Vad kostar ett statsbidrag? C.
69. SIPRI 90 - om SIPRIs finansiering och arbetsformer. UD.

Statens offentliga utredningar 1990

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Strömgatan 18 - Sveriges statsministerbostad. [10]
Välfärd och segregation i storstadsregionerna. [20]
Staden. [32]
Urban Challenges. [33]
Stadsregioner i Europa. [34]
Storstädernas ekonomi 1982-1996. [35]
Storstadsliv. Rika möjligheter- hårda villkor. [36]
Demokrati och makt i Sverige. [44]

Justitiedepartementet

Meddelarrätt. [12]
Översyn av sjölagen 2. [13]
Översyn av upphovsrättslagstiftningen. [30]
Skärpt tillsyn - huvuddrag i en reformerad datalag. [61]

Utrikesdepartementet

Förbud mot tjänstehandel med Sydafrika m.m. [6]
Organisation och arbetsformer inom bilateralt utvecklingsbistånd. [17]
SIPRI 90 - om SIPRIs finansiering och arbetsformer. [69]

Försvarsdepartementet

Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld. [4]
Beredskapen mot oljeutsläpp till sjöss. [15]
Förmånssystemet för värnpliktiga m. fl. [26]
Personalutbildning inom totalförsvaret. [57]

Socialdepartementet

Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. [2]
Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn. Idéskisser och bakgrundsmaterial. [8]
Handikapp och välfärd? - En lägesrapport. [19]
Tobakslag. [29]
Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn, del III. [48]

Kommunikationsdepartementet

Transportrådet. [4]
Storstadstrafik 5 - ett samlat underlag. [16]
Post & Tele - Affärsverk med regionalt och socialt ansvar. [27]
Utbyte av utländska körkort. [52]
Flygplats 2000 - De svenska flygplatserna i framtiden.

[55]

Finansdepartementet

Långtidsutredningen 1990. [14]
Lag om folkbokföringsregister m.m. [18]
Författningsreglering av nya importrutiner m.m. [37]
Kapitalavkastningen i bytesbalansen. [45]
Särskild skatt i den finansiella sektorn. [46]
Beskattnings av stipendier. [47]
Ny folkbokföringslag. [50]
Skatt på lotterier och spel. [56]
Återbetalning av mervärdesskatt till utländska företagare. [67]

Utbildningsdepartementet

En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. [3]
Lagstiftning för reklam i svensk TV. [7]
Vidgad vuxenutbildning för utvecklingsstörda. [11]
Konstnärens villkor. [39]
Folkhögskolan i framtidsperspektiv. [65]
Det fria bildningsarbetet. Debattinlägg om folkbildningen och folkhögskolan i framtiden. [66]

Jordbruksdepartementet

Skada av vilt. [60]

Arbetsmarknadsdepartementet

Perspektiv på arbetsförmedlingen. [31]
Arbete och hälsa. [49]
Arbetslivsforskning - Inriktning, organisation, finansiering. [54]

Bostadsdepartementet

Kostnader för fastighetsbildning m. m. [9]
Tomträttsavgäld. [23]

Industridepartementet

Företagsförvärv i svenskt näringsliv. [1]

Civildepartementet

Ny kommunallag. [24]
Konkurrensen inom livsmedelssektorn. [25]

Statens offentliga utredningar 1990

Systematisk förteckning

Att följa upp kommunal verksamhet - En internationell utblick. [28]
Tio år med jämställdhetslagen - utvärdering och förslag. [41]
Internationellt ungdomsutbyte. [42]
Förenklad statistikreglering; med förslag till lag om den statliga statistikframställningen. [43]
SÄPO Säkerhetspolisens arbetsmetoder, personalkontroll och meddelarfrihet. [51]
I skuggan av de stora - De mindre partiernas villkor i kommunalpolitiken. [53]
Konkurrens i inrikesflyget. [58]
Konkurrensen inom bygg/bosektorn. [62]
Svensk lönestatistik. [63]
Årlig revision i statsförvaltningen. [64]
Vad kostar ett statsbidrag? [68]

Miljö- och energidepartementet

Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. [21]
Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. Bilagedel. [22]
Översyn av naturvårdslagen m.m. [38]
Kärnkraftsavveckling - kompetens och sysselsättning. [40]

Miljödepartementet

Sätt värde på miljön! Miljöavgifter och andra ekonomiska styrmedel. [59]

